

DOMSTOL
ADMINISTRASJONEN

Delrevisjon av reglene om offentlighet i rettspleien

Arbeidsgruppens Sluttrapport

- Oktober 2010 -

Innholdsfortegnelse:

1. Sammendrag	4
2. Innledning og bakgrunn	4
2.1 Oversikt over reglene om offentlighet i rettspleien	4
2.2 Endringsbehov	5
2.3 Opprettelse av en arbeidsgruppe og mandat for arbeidsgruppen	6
3. Utgangspunkt og avgrensninger	8
4. Elektroniske pressesider	8
4.1 Bakgrunn	8
4.2 Er det grunn for særbehandling av pressen? – Fordeler med elektroniske pressesider	9
4.3 Behov for regelendringer	10
4.4 Pressebegrepet	12
4.5 Beslutningsmyndighet	13
4.6 Hvilke dokumenter bør ligge på de elektroniske pressesidene?	16
4.7 Hvor lenge skal rettsavgjørelsene være tilgjengelig i pressesidene?	18
4.8 Søkbarhet	19
4.9 Forslag til regelendringer	22
5. Fotografering, opptak med videre	24
5.1 Dagens regler	24
5.1.1 Straffesaker	24
5.1.2 Sivile saker	25
5.2 Bør det være felles regler om fotografering og opptak som gjelder for alle sakstyper og for alle typer rettsmøter?	26
5.3 Bør det gjelde en generell hovedregel om forbud mot fotografering og opptak?	27
5.4 Kriterier for å gi tillatelse til fotografering og opptak	28
5.5 Bør forbudet mot opptak også omfatte lydopptak til privat bruk?	29
5.6 Bør blogging/direkte overføring fra rettsforhandlingene på internett forbys?	30
5.7 Vern av siktede og domfelte i rettsmøtet	32
5.8 Forskrift om fotografering og opptak	35
5.9 Tilpasning til tjenesteloven	33
5.10 Forslag til regelendringer	34
6. Møteoffentlighet	35
6.1 Gjeldende rett	35
6.2 Bør samme regler om møteoffentlighet gjelde for hovedforhandlinger og rettsmøter utenfor hovedforhandling i straffesaker?	36
6.3 Bør en eller flere representanter for mediene gis rett til å uttale seg ved spørsmål om lukkede dører?	36
6.4 Bør en kjennelse om lukkede dører som har blitt truffet under saksforberedelsen, kunne endres senere?	39
6.5 Bør det innføres adgang til anke over kjennelser om lukkede dører, og bør pressen i tilfelle gis ankerett?	40
6.6 Offentlighet av planleggingsmøter	42
6.7 Bør oppslag av berammingslister på elektroniske informasjonstavler forbys?	43
6.8 Forslag til regelendringer	44
7. Plikt til å vurdere meroffentlighet	45
8. Dokumentoffentlighet i straffesaker	47
8.1 Den svenske og finske modellen	47

8.2 Innsyn i og utskrift av tiltalebeslutninger og siktelsler	48
8.3 Påtalemyndighetenes rett til å unnta tiltalebeslutninger og siktelsler fra offentlighet ved oversendelse til retten	48
8.4 Innsyn i bevis som fremlegges i retten	49
8.5 Bør retten til innsyn og utskrift tidsbegrenses?	50
8.6 Forslag til regelendringer	51
9. Referatoffentlighet	52
9.1 Rett til å gjengi fra rettsavgjørelser	52
9.1.1 Dagens regler	52
9.1.2 Sammenhengen i regelverk – kobling til reglene om utskrift	52
9.1.3 Er det behov for endringer i reglene i domstoloven § 130 om unntak fra retten til å referere fra rettsavgjørelser?	53
9.1.4 Bør forbud mot å gjengi en rettsavgjørelse fastsettes ved kjennelse med krav om begrunnelse?	53
9.2 Rett til å referere fra forhandlinger	54
9.2.1 Dagens regler	54
9.2.2 Er det behov for justeringer i reglene i § 129 andre og tredje ledd om unntak fra retten til referat fra forhandlingene?	55
9.2.3 Bør det innføres adgang til å referere fra rettsmøter utenfor hovedforhandlingen?	55
9.3 Forslag til regelendringer	56
10. Offentlighetskategoriene i Lovisa	57
11. Økonomiske og administrative konsekvenser	58
12. Arbeidsgruppens forslag til regelendringer	58
12.1 Endringer i domstoloven	58
12.2 Endringer i tvisteloven	60
12.3 Endringer i forskrift om offentlighet i rettspleien	61
12.4 Endringer i forskrift om fotografering, filmopptak og opptak for radio, fjernsyn eller internett i rettsmøter	62

1. Sammendrag

I juni 2009 etablerte Domstoladministrasjonen arbeidsgruppen for delrevisjon av reglene om offentlighet i rettspleien. Arbeidsgruppen startet arbeidet høsten 2009, og avgir sin sluttrapport i oktober 2010.

Hovedformålet med arbeidet har vært å forenkle og modernisere reglene om offentlighet i rettspleien, innenfor rammene av dagens regelverksstruktur. Hovedformålet med delrevisjonen har vært å bidra til å gjøre regelverket enklere å forstå og praktisere.

Arbeidsgruppen har gjennomgått reglene om møteoffentlighet og referatoffentlighet i rettspleien, samt reglene om dokumentoffentlighet i straffesaker. Gruppen foreslår en rekke endringer og tilpasninger i disse regelverkene, som framgår av sluttrapportens kapittel 6, 8 og 9. Arbeidsgruppen har også gjennomgått reglene om fotografering og opptak med videre fra rettsmøter, og foreslår også her moderniseringer og tilpasninger av gjeldende regelverk. Disse forslagene gjennomgås i sluttrapportens kapittel 5.

Arbeidsgruppen foreslår at det etableres elektroniske pressesider som skal erstatte dagens fysiske pressemapper i domstolene. I denne sammenheng foreslås det omfattende endringer blant annet i forskrift om offentlighet i rettspleien. Forslagene presenteres og begrunnes i sluttrapportens kapittel 4.

Arbeidsgruppen har dessuten vurdert hvorvidt meroffentlighetsprinsippet skal lovfestes også for rettspleien, og anbefaler at meroffentlighetsprinsippet lovfestes i domstolloven når det gjelder dokumentinnsyn. Denne problemstillingen drøftes i sluttrapportens kapittel 7.

2. Innledning og bakgrunn

2.1 Oversikt over reglene om offentlighet i rettspleien

Hovedregelen om offentlighet i rettspleien følger av domstolloven § 124 første ledd:

”Rettsmøtene er offentlige, og forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt i lov eller av retten i medhold av lov.”

Domstolloven §§ 124-127 inneholder nærmere regler om retten til å overvære rettsmøter (møteoffentlighet). Regler om når de tilstedeværende i et rettsmøte kan pålegges taushetsplikt, følger av § 128. Referatoffentlighet er regulert i domstolloven §§ 129 og 130. Regler om når det kan refereres fra rettsmøter følger av § 129, og regler om når en rettsavgjørelse kan gjengis offentlig, følger av § 130.

Domstolloven § 131a regulerer adgangen til fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn i straffesaker. I sivile saker er det ikke gitt tilsvarende regler, men domstolloven § 133 - om at rettens leder våker over at forhandlingene foregår med orden

og verdighet - gir retten en viss kompetanse til å begrense/presisere adgangen til fotografering og opptak.

Twisteloven kapittel 14 har regler om partenes og allmennhetens innsynsrett i sivile saker, og straffeprosessloven § 28 har regler om dokumentinnsyn i straffesaker.

Med hjemmel i domstolloven, straffeprosessloven og tvisteloven er det gitt en forskrift om offentlighet i rettspleien, forskrift av 6. juli 2001 nr. 757 (offentlighetsforskriften). Forskriften inneholder regler om domstolenes plikt til å gi opplysninger om berammede rettsmøter, pressens rett til innsyn i tiltalebeslutninger hos domstolen og gjennomføring av innsynsretten i straffesaker og sivile saker. Det er også gitt en forskrift om fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandling i straffesak; forskrift av 15. november 1985 nr. 1910.

Lovbestemmelsene om offentlighet i rettspleien ble endret ved lov av 4. juni 1999 nr. 37. om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien). Bakgrunnen for endringsloven var Kildevernutvalgets utredning NOU 1988:2 "Kildevern og offentlighet i rettspleien", som ble fulgt opp av Ot. prp. nr. 55 (1997-1998). Lovendringene trådte i det vesentlige i kraft 1. september 2001, samtidig med offentlighetsforskriften. Endringsloven innebar få prinsipielle endringer. Hovedformålet var å foreta en lovteknisk omforming av reglene for å gjøre dem lettere tilgjengelige.

I forbindelse med ikrafttreddelsen ga Justisdepartementet ut rundskrivet "Offentlighet i rettspleien", G -22/ 2001. Rundskrivet inneholder blant annet departementets merknader til de enkelte bestemmelsene i offentlighetsforskriften.

2.2 Endringsbehov

Tingrettsdommer Leiv Robberstad i Oslo tingrett utarbeidet under studiepermisjon i 2007 et omfattende notat om offentlighetsreglene i domstolene. Robberstads utgangspunkt var at det er en allmenn utbredt oppfatning at reglene om offentlighet i domstolene er svært kompliserte og at regelverket må gjøres enklere. Robberstad foreslo i sitt notat flere endringer i regelverket. Notatet ble blant annet skrevet på bakgrunn av samtaler med flere sentrale personer i domstolene og i media.

Regelverkets vanskelige tilgjengelighet understrekes av at Dommerforeningen har ansett det nødvendig å utarbeide en håndbok om regelverket og god praksis for dommernes forhold til mediene (utgitt 2006), og at flere domstoler har laget "brugerhåndbøker" om reglene om offentlighet i rettspleien.

Domstoladministrasjonen har på denne bakgrunn, i forståelse med Justisdepartementet, kommet til at det er behov for å foreta en delrevisjon av offentlighetsreglene i rettspleien. Det har på denne bakgrunn blitt opprettet en arbeidsgruppe for å forestå denne delrevisjonen.

2.3 Opprettelse av en arbeidsgruppe og mandat for arbeidsgruppen

Arbeidsgruppen for delrevisjon av reglene om offentlighet i rettspleien ble oppnevnt av Domstoladministrasjonen ved brev av 23. juni 2009. Arbeidsgruppen har hatt følgende medlemmer.

- lagdommer Dag Brathole, Frostating lagmannsrett (leder)
- lagdommer Nils Asbjørn Engstad, Hålogaland lagmannsrett (nestleder)
- utredningsleder Børre W. Lyngstad, Høyesterett
- informasjonssjef Irene Ramm, Oslo tingrett
- tingrettsdommer Leiv Robberstad, Oslo tingrett
- seniorrådgiver Robert Envik, Domstoladministrasjonen
- seniorrådgiver Christofer Eriksen, Domstoladministrasjonen
- seniorrådgiver Klaus R. Kristiansen, Domstoladministrasjonen

Arbeidsgruppens medlemmer fra Domstoladministrasjonen har også ivaretatt sekretariatsfunksjonen for arbeidsgruppen. Seniorrådgiver Christofer Eriksen ble erstattet av seniorrådgiver Klaus R. Kristiansen fra 1. februar 2010.

Mandatet for arbeidsgruppen lyder slik:

"MANDAT FOR DELREVISJON AV REGLENE OM OFFENTLIGHET I RETTSPLEIEN"

1. Rettsområdet

Hovedregelen om offentlighet i rettspleien følger av domstoloven § 124 første ledd:

"Rettsmøtene er offentlige, og forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt i lov eller av retten i medhold av lov."

Domstoloven §§ 124-127 inneholder nærmere regler om retten til å overvære rettsmøter (møteoffentlighet). Når de tilstedeværende i et rettsmøte kan pålegges taushetsplikt, fremgår av § 128. Paragraf 129 bestemmer når det kan refereres fra rettsmøter. Paragraf 130 har regler om når en rettsavgjørelse kan gjengis offentlig. Paragraf 131a, som omfatter adgangen i straffesaker til fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn, anses også å gjelde offentlighet i rettspleien.

Tvisteloven kapittel 14 har regler om allmennhetens innsynsrett i sivile saker, og straffeprosessloven § 28 har regler om dokumentinnsyn i straffesaker.

Med hjemmel i domstoloven, straffeprosessloven og tvisteloven er det gitt en forskrift om offentlighet i rettspleien, FOR 2001-07-06 nr. 757, offentlighetsforskriften. Denne inneholder regler om domstolenes plikt til å gi opplysninger om berammede rettsmøter, pressens rett til innsyn i tiltalebeslutninger hos domstolen, krav på utskrift av kjennelser i straffesaker og sivile saker, og gjennomføring av innsynsretten. Tidligere er det vedtatt en forskrift om fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandling i straffesak, FOR 1985-11-15 nr. 1910.

Lovbestemmelsene om offentlighet i rettspleien ble endret ved lov av 4. juni 1999 nr. 37. Lovendringene, som i det vesentligste trådte i kraft 1. september 2001, innebar få prinsipielle endringer i forhold til det som gjaldt tidligere. Hovedformålet var å foreta en lovteknisk omforming av reglene for å gjøre dem lettere tilgjengelige.

I forbindelse med ikrafttredelsen ga Justisdepartementet ut rundskrivet "Offentlighet i rettspleien", G -22/ 2001. Rundskrivet inneholder blant annet departementets merknader til de enkelte bestemmelsene i offentlighetsforskriften.

2. Endringsbehov

Tingrettsdommer Leiv Robberstad i Oslo tingrett utarbeidet under studiepermisjon i 2007 et omfattende notat om offentlighetsreglene i domstolene. Robberstads utgangspunkt var at det er en alminnelig utbredt oppfatning at reglene om offentlighet i domstolene er svært kompliserte og at regelverket må gjøres enklere. Robberstad kom med forslag til en rekke endringer i regelverket. Notatet ble blant annet skrevet på bakgrunn av samtaler med flere sentrale personer i domstolene og i media.

Regelverkets vanskelige tilgjengelighet understrekes også av at Den norske Dommerforening fant behov for å utarbeide en håndbok om regelverk og god praksis for dommernes forhold til mediene (utgitt 2006) og at flere domstoler har laget "brugerhåndbøker". Jurist og journalist Kjetil Kolsrud påpeker også i sin bok "Dørene lukkes" (utgitt 2002) at reglene er kompliserte.

Domstoladministrasjonen har, i forståelse med Justisdepartementet, kommet til at det er behov for å foreta en delrevisjon av offentlighetsreglene i rettspleien, jf. brev av 5. september 2008 fra Justisdepartementet.

3. Målsetning med og avgrensning av arbeidsgruppens arbeid

Arbeidsgruppen skal gjennomgå reglene om offentlighet i rettspleien, med unntak av reglene om dokumentinnsyn og utskrift i sivile saker som følger av tvisteloven kapittel 14 med forskrift.

Arbeidsgruppen skal ta utgangspunkt i dagens regelverk, og tilstrebe å gjøre regelverket enklere å forstå og praktisere i hverdagen. Dette gjelder både for dem som vil følge med i domstolenes arbeid, som for eksempel media, og for de ansatte i domstolene. Det må også tas hensyn til at mange av de avgjørelsene som domstolene treffer om offentlighet, må tas raskt. Regelverket om offentlighet i rettspleien bør også sikre forutberegnelighet og likebehandling.

4. Sammensetningen av arbeidsgruppen

Arbeidsgruppen skal ha følgende medlemmer:

- lagdommer Dag Brathole, Frosting lagmannsrett (leder)
- lagdommer Nils Asbjørn Engstad, Hålogaland lagmannsrett
- utredningsleder Børre W. Lyngstad, Høyesterett
- informasjonssjef Irene Ramm, Oslo tingrett
- tingrettsdommer Leiv Robberstad, Oslo tingrett
- seniorrådgiver Robert Envik, Domstoladministrasjonen
- seniorrådgiver Christofer Eriksen, Domstoladministrasjonen

Medlemmene fra Domstoladministrasjonen ivaretar også sekretariatsfunksjonen for arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppen skal innhente innspill fra aktører utenfor domstolene, som påtalemyndigheten, advokatbransjen, media og Datatilsynet, i den grad arbeidsgruppen selv finner det nødvendig."

5. Nærmere om noen særskilte tema for arbeidsgruppens arbeid

A: Arbeidsgruppen skal vurdere spørsmål som knytter seg til innføring av elektroniske pressesider og eventuelt komme med forslag til regler som endrer og/eller avløser dagens regler om fysisk pressemappe og publisering på lukket presseside, jf. offentlighetsforskriften §§ 10 og 11. Det bør også vurderes om pressen skal få direkte elektronisk tilgang til tiltalebeslutninger og siktelser i tilståelsessaker.

Arbeidsgruppen bør i denne sammenheng foreslå en nærmere definisjon av presse/media.

I dette arbeidet skal arbeidsgruppen ta utgangspunkt i sluttrapport av mars 2009 fra en forstudie i Domstoladministrasjonen om elektroniske pressesider.

B: Arbeidsgruppen skal gjennomgå reglene om fotografering, lyd- og fjernsynsopptak og andre elektroniske medier, jf. domstoloven § 131a.

C: Arbeidsgruppen skal særskilt ta stilling til følgende forslag til prosessuelle spørsmål:

1. Om en representant for mediene skal gis rett til å uttale seg til spørsmål om lukkede dører.
2. Om det skal stilles krav til begrunnelse dersom det skal gjøres unntak fra offentlighet.
3. Om det bør innføres adgang til anke over kjennelser som begrenser offentlighet.
4. Om pressens organisasjoner skal gis rett til anke over avgjørelser om lukkede dører.

6. Generelt

Arbeidsgruppen skal vurdere de økonomiske, administrative og andre vesentlige konsekvenser som forslagene kan medføre.

Arbeidsgruppen skal innen 1. oktober 2010 fremlegge sin rapport for Domstoladministrasjonen.”

3. Utgangspunkt og avgrensninger

Det følger av mandatet punkt 3 at arbeidsgruppen skal ta utgangspunkt i dagens regelverk, og forsøke å gjøre regelverket enklere å forstå og praktisere i hverdagen.

Som nevnt ovenfor i punkt 2, er det i mandatet avgrenset mot regler om dokumentinnsyn i sivile saker. Dette er naturlig ettersom det er gitt nye regler om dokumentinnsyn og utskrift i sivile saker i tvisteloven kapittel 14 med forskrift.

Arbeidsgruppen avgrenser også mot spørsmål om dokumentinnsyn og innsyn ovenfor politiet og påtalemyndigheten.

4. Elektroniske pressesider

4.1 Bakgrunn

I henhold til forskrift om offentlighet i rettspleien § 10 første ledd skal domstolene sette dommer og angitte kjennelser i en særskilt mappe, hvor pressen har rett til innsyn. Når det foreligger forbud mot å gi utskrift av en rettsavgjørelse, skal bare avgjørelsens slutning settes i mappen, jf. § 10 andre ledd. Rettsavgjørelser skal stå i pressemappen i minst fire uker, og mappen skal ikke inneholde rettsavgjørelser som er eldre enn tre måneder.

I medhold av offentlighetsforskriften § 11 første ledd kan domstolene legge rettsavgjørelser ut på åpne nettsider for allmennheten og på lukkede nettsider for pressen. Andre enn pressen kan gis tilgang til lukkede nettsider dersom særlige grunner tilsier det.

Etter § 11 andre ledd kan ikke rettsavgjørelser legges ut på internett dersom det foreligger forbud mot å gi utskrift, eller så langt det foreligger forbud mot offentlig gjengivelse. Det følger ytterligere begrensninger for utlegging på åpne nettsider av § 11 tredje ledd:

- a) I straffesaker hvor siktelsen ikke er allment kjent, skal rettsavgjørelsen anonymiseres så langt det er nødvendig for å hindre identifisering av siktede. Opplysninger som kan identifisere fornærmede, kan bare legges ut dersom dette finnes ubetenkelig.
- b) I sivile saker som gjelder forhold av særlig sensitiv karakter, kan rettsavgjørelsen bare legges ut i anonymisert form.

Unonymiserte rettsavgjørelser skal fjernes fra åpne og lukkede nettsider innen tre måneder, jf. forskriften § 11 fjerde ledd. Unntak kan gjøres for avgjørelser i sivile saker som ikke berører forhold av særlig sensitiv karakter.

Tingrettsdommer Leiv Robberstad foreslo i sitt studienotat punkt 8b at det legges til rette for at det kan opprettes elektroniske pressesider på internett. Han viser til at det er ønskelig om alle avsagte dommer automatisk og umiddelbart etter domsavsigelsen blir lagt på en søkbar database, tilgjengelig for journalister og andre presseaktører.

I Dommerforeningens mediehåndbok side 11 anbefales det også at "mediene bør få tilgang til tiltalebeslutning via en lenke på det lukkede nettstedet for pressen for berammede saker."

Dette er fulgt opp i en forstudie om elektroniske pressesider i Domstoladministrasjonen våren 2009. Sluttrapporten fra forstudien ble sendt på høring til utvalgte høringsinstanser ved brev av 31. mars 2009. I punktene nedenfor er det gjort rede for anbefalingene fra Robberstad og Domstoladministrasjonens forstudie, samt synspunktene fra de høringsinstansene som avga uttalelse til forstudien.

4.2 Er det grunn for særbehandling av pressen? - Fordeler med elektroniske pressesider

I høringsuttalelse av 29. april 2009 til sluttrapporten fra Domstoladministrasjonens forstudie om elektroniske pressesider uttaler Datatilsynet:

"Tilsynet har spesielt vært opptatt av dommer som publiseres på internett og som gjøres søkbare ved hjelp av søkemotorer. En dom rører en historisk konflikt, og det å kunne, for alltid, bli koblet til en dom kan være svært belastende for de berørte partene, uavhengig av hvilken rolle man hadde i starten. Selv om en dom eller et annet dokument fra domstolen er "anonymisert" har man de siste årene et endret landskap i forhold til likevel å finne ut hvem "siktete" i en sak er. Et ganske nylig eksempel er muligheten for bakveisidentifisering av den såkalte Lommemannen, der pressen la ut nok opplysninger om vedkommende til at "hvem som helst" kunne finne ut hvem det var. Slike, og liknende situasjoner innebærer etter Datatilsynets oppfatning, at det viktige rehabiliteringshensynet kan bli illusorisk.

Når det nå legges frem et utkast til endringer av hvordan man teknisk skal tilrettelegge for pressen, mener Datatilsynet derfor at man starter i feil ende. Det grunnleggende spørsmålet er ikke besvart,

nemlig om man fortsatt skal ha særordninger for pressen når det gjelder tilgang til domstolenes dokumenter. [...]”

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at det er grunn til å fortsatt ha regler som gir pressen større adgang enn allmennheten til innsyn i dokumenter i domstolene. Et grunnleggende prinsipp i norsk rett er at rettsmøter og rettsavgjørelser er offentlige. Det er viktig for at pressens kontrollfunksjon skal kunne utøves på en god måte at pressen har en slik utvidet innsynsrett. Det vises også til at ordningen med fysiske pressemapper, samt utsending av rettsavgjørelser på e-post til utvalgte medier, i svært liten grad har blitt misbrukt av pressen.

Arbeidsgruppen støtter forslaget om å legge til rette for felles nettbaserte elektroniske pressesider for alle domstolene. Arbeidsgruppen vil særlig fremheve følgende fordeler med felles elektroniske pressesider:

- En egen base hvor rettsavgjørelsene blir lagt ut automatisk vil spare domstolene for ekspederingsarbeid i forhold til innsynforespørsler fra pressen.
- Domstolene slipper å administrere presserom, pressemapper, e-postutsendinger til pressen og publisering på egne pressesider.
- Felles elektroniske pressesider for alle domstolene er langt mer brukervennlig for pressen enn fysiske pressemapper i hver domstol.

I de følgende punktene 4.3 til 4.8 behandles ulike problemstillinger knyttet til tilrettelegging for elektroniske pressesider i domstolene.

4.3 Behov for regelendringer

I sluttrapporten fra Domstoladministrasjonens forstudie om elektroniske pressesider anbefales det at regelverket endres slik at det blir like stor adgang til å legge ut dokumenter på elektroniske pressesider som det i dag er adgang til å legge avgjørelser i fysiske pressemapper i domstolene.

Dette innebærer at forskrift om offentlighet i rettspleien § 11 bør endres slik at rettsavgjørelser med forbud mot offentlig gjengivelse kan legges ut på elektroniske pressesider, slik de i dag kan settes i fysisk pressemappe i medhold av forskriften § 10.

Høringssvarene til Domstoladministrasjonens forstudie om elektroniske pressesider støtter en slik regelendring. Det vises særlig til Høyesteretts uttalelse av 5. mai 2009:

”Høyesterett mener man snarlig bør endre regelverket slik at Alternativ 1 kan gjennomføres. Inntil dette kan gjennomføres, bør dagens (forskjellige) ordninger opprettholdes. Det er etter Høyesteretts mening dårlig ressursutnyttelse å legge arbeid i en midlertidig ordning (Alternativ 2) mens man venter på en regelendring. En endring det her er snakk om, bør kunne gjennomføres relativt raskt. En midlertidig ordning vil lett kunne føre til at den ønskede ordning, som er den enkleste for domstolene å håndtere og som vil gi best uttelling fra massemediene – helt uteblir eller blir sterkt forsinket.”

Arbeidsgruppen er enig i anbefalingen i forstudien om at regelverket bør endres slik at det blir like stor adgang til å legge avgjørelser ut på elektroniske pressesider som det i dag er adgang til å legge avgjørelser i fysiske pressemapper. Arbeidsgruppen foreslår derfor at reglene om obligatoriske elektroniske pressesider og valgfrie fysiske pressemapper slås sammen i én paragraf i forskriften om offentlighet i rettspleien.

Arbeidsgruppen ser ikke grunn til at forskriften skal liste opp hvilke typer kjennelser som skal legges ut på pressesidene, slik det gjøres i forskriften § 10 første ledd i dag. Arbeidsgruppen foreslår isteden at ordlyden gjøres generell slik at alle dommer og kjennelser skal legges ut på de offentlige pressesidene, med unntak av avgjørelser hvor det i saksbehandlingssystemet Lovisa er benyttet koden "utskrift skal ikke gis". Dette vil muliggjøre at alle avgjørelser, uten forbud mot utskrift, automatisk overføres fra Lovisa til de elektroniske pressesidene. Dette vil være en praktisk enkel løsning som vil være ressursbesparende for domstolene. Det følger av punkt 4.2 i rapporten fra Domstoladministrasjonens forstudie, at det er teknisk mulig å opprette en enkel løsning for automatisert overføring av avgjørelser fra Lovisa til elektroniske pressesider på domstol.no. Se nærmere nedenfor i punkt 4.6 om hvilke dokumenter arbeidsgruppen anbefaler at legges på pressesidene.

Arbeidsgruppen anbefaler å opprettholde dagens regel i forskriften § 10 andre ledd om at bare avgjørelsens slutning settes i mappen når det foreligger forbud mot å gi utskrift av en rettsavgjørelse. Siden arbeidsgruppen foreslår at utleggelse på pressesider skal gjøres obligatorisk, foreslås ordlyden i § 10 andre ledd endret slik at bare avgjørelsens slutning legges ut på pressesidene. Retten kan anonymisere slutningen av hensyn til privatlivets fred, jf. domstolloven § 124 fjerde ledd andre punktum og § 130 første ledd. Den tekniske løsningen for utlegging av slutninger på pressesider bør derfor utformes slik at retten kan vurdere om slutningen skal anonymiseres før den legges ut på pressesidene.

Arbeidsgruppen anbefaler å videreføre regelen i dagens § 10 tredje ledd, om at pressen skal gjøres kjent med forbud mot offentlig gjengivelse. Forbud mot offentlig gjengivelse vil være avmerket på avgjørelsens forside. Det ligger under redaktøransvaret å påse at forbud mot offentlig gjengivelse blir overholdt. Misbruk kan medføre at presseorganet mister tilgangen til de elektroniske pressesidene, jf. nærmere nedenfor i punkt 4.5. Se også nedenfor i punkt 10, hvor arbeidsgruppen knytter noen merknader til utforming av offentlighetskategoriene i Lovisa.

Som nevnt ovenfor, anbefaler arbeidsgruppen at det innføres en elektronisk løsning hvor avgjørelser uten forbud mot utskrift automatisk overføres til de elektroniske pressesidene. Arbeidsgruppen antar at noen domstoler i tillegg vil ønske å fortsette å legge avgjørelser i fysiske pressemapper i domstolen. Lokale forhold kan gjøre det praktisk å ha fysiske pressemapper i tillegg til elektroniske pressesider. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det i forskriften åpnes adgang for den enkelte domstol til å ha fysiske pressemapper i tillegg til at avgjørelsene skal legges ut på de elektroniske pressesidene.

4.4 Pressebegrepet

Et sentralt tema knyttet til opprettelsen av elektroniske pressesider er definisjonen av begrepet "presse" i offentlighetsforskriften. Personvern hensyn og faren for omgåelse av regelverket tilsier at det må gjøres en klar avgrensning i forhold til hvem som kan gis tilgang til de elektroniske pressesidene.

I punkt 4.6 i rapporten fra Domstoladministrasjonens forstudie om elektroniske pressesider anbefales det at lages en utredning/veiledning om hvilke organer som betegnes som presse.

I forbindelse med offentlighetsforskriften av 2001 ga Justisdepartementet merknader til bestemmelsene og enkelte begreper. Om pressebegrepet fremgår følgende i departementets rundskriv G-22/2001 punkt 5.2:

"Enkelte bestemmelser i forskriften retter seg spesielt mot pressen. Begrepet "presse" omfatter alle som opptrer på vegne av massemedier som avis, ukeblad, fagblad, tv og radio, uten hensyn til medlemskap i presseforbund eller lignende. De elektroniske utgavene av massemediene omfattes også. Frilansjournalister som driver med lignende virksomhet som slike medier, omfattes også av pressebegrepet."

Arbeidsgruppen anser ikke at denne definisjonen av pressebegrepet i merknadene til offentlighetsforskriften innebærer en binding for hvordan arbeidsgruppen nå skal foreslå å definere "presse". Det vises til at den enklere tilgang til dommer og kjennelser som felles elektroniske pressesider vil innebære, forutsetter en ny vurdering av pressebegrepet.

Arbeidsgruppen har i brev av 6. oktober 2009 til Norsk Presseforbund, Norsk Redaktørforening og Norsk Journalistlag bedt om innspill fra presseorganisasjonene til definisjon av begrepet "presse". De tre nevnte presseorganisasjonene avga felles uttalelse i brev av 20. oktober 2009 med forslag til definisjon av presse:

"Vi viser til Domstoladministrasjonens henvendelse til Norsk Journalistlag (NJ), Norsk Redaktørforening (NR) og Norsk Presseforbund (NP) av 6. oktober 2009.

I brevet blir det bedt om innspill til avklaring av pressebegrepet. Våre organisasjoner velger å avgi en uttalelse i fellesskap.

Vi er enig med arbeidsgruppen i at definisjonen av begrepet "presse" slik den fremkommer i Justisdepartementets rundskriv G-22/2001 punkt 5.2, ikke, i og for seg, begrenser den gjennomgang av regelverket som nå foretas. Men definisjonen er ikke lenger tidsmessig. Det er i dag unaturlig å skille de elektroniske utgavene fra andre massemedier, og vi mener derfor "nettpublikasjoner" må inn sammen med "avis, ukeblad, fagblad, tv og radio" i andre linje, og at tredje linje kan gå ut.

Vi mener dessuten at en henvisning til pressefaglige og presseetiske normer i dag hører med i definisjonen av pressebegrepet, her også for å skille de journalistiske, redaktørstyrte nettmedier fra andre ikke-journalistiske nettpublikasjoner.

Å inkludere pressefaglige og presseetiske normer er også naturlig fordi dette er sentrale begreper både for pressen og for domstolenes befattning med mediasaker. Pressefolk har ansvar for å kjenne pressens faglige og etiske normer, og plikter å legge disse til grunn for sin virksomhet. Domstolene viser i økende grad til de samme normene, i Den europeiske menneskerettsdomstolen definert som "ethics of journalism".

Vi mener altså at en tidsriktig definisjon bør lyde slik:

"Enkelte bestemmelser i forskriften retter seg spesielt mot pressen. Begrepet "presse" omfatter alle som opptrer på vegne av massemedier som avis, ukeblad, fagblad, nettpublikasjoner, tv og radio, uten hensyn til medlemskap i presseforbund eller lignende, og som har forpliktet seg til å følge de pressefaglige og presseetiske normer. Frilansjournalister som driver med lignende virksomhet som slike medier, omfattes også av pressebegrepet."

Presseorganisasjonenes forslag til definisjon av presse bygger på departementets definisjon i rundskriv G-22/2001 punkt 5.2, men med noen endringer.

Arbeidsgruppen er enig med presseorganisasjonene i at det i dag er unaturlig å skille de elektroniske utgavene av massemedier fra andre massemedier, og at "nettpublikasjoner" bør nevnes i definisjonen som eksempel på massemedier.

Arbeidsgruppen er også enig med pressorganisasjonene i at definisjonen av begrepet presse bør kobles til om vedkommende journalist eller organ har forpliktet seg til å følge de presseetiske normene. På den måten kan de redaktørstyrte medier skilles fra andre medier. Dette innebærer også at presseorganet må være underlagt kontroll av Pressens Faglige Utvalg. Det følger av § 1 i vedtektene til Pressens Faglige Utvalg:

"Pressens Faglige Utvalg er opprettet av Norsk Presseforbund og har til formål å overvåke og fremme den etiske og faglige standard i norsk presse (trykt presse, nettpublikasjoner, radio og fjernsyn). Som et ledd i dette arbeidet vurderer Pressens Faglige Utvalg klager over norsk presses atferd og avgir sine uttalelser som offentliggjøres.

Utvalget kan også vurdere klager over institusjoners, organisasjoners og personers behandling av presse og pressefolk under deres utøvelse av sin informasjonsoppgave.

Kompetanseområdet for Pressens Faglige Utvalg omfatter i prinsippet alle massemedier."

Arbeidsgruppen foreslår på denne bakgrunn en definisjon av begrepet "presse" som i stor grad er likelydende med forslaget fra presseorganisasjonene.

Arbeidsgruppen ser behov for noen justeringer i definisjonen av "presse" i forhold til frilansjournalister. Det følger av presseorganisasjonens forslag til definisjon at "*Frilansjournalister som driver med lignende virksomhet som slike medier, omfattes også av pressebegrepet.*" Det er arbeidsgruppens oppfatning at kriteriet "lignende virksomhet som slike medier" er for vagt. Arbeidsgruppen mener at det bør fremgå av definisjonen at frilansjournalister må ha journalistikk som hovedyrke for å være omfattet av definisjonen "presse." Videre bør bare frilansjournalister som leverer arbeid til medier som har forpliktet seg til å følge de pressefaglige og presseetiske normer være omfattet av definisjonen. På den måten vil man sikre at også frilansjournalister som får tilgang til de elektroniske pressesidene indirekte er underlagt redaktøransvar og er forpliktet til å følge de presseetiske normene. Det vil ikke være tilstrekkelig å ha en blogg eller et eget nettsted på internett for å kunne anses som frilansjournalist i forskriftens forstand.

4.5 Beslutningsmyndighet

Det er i dag den enkelte domstol som styrer pressens tilgang til de fysiske presseappene. Ved overgang til en løsning med felles elektroniske pressesider for alle domstolene, er spørsmålet om hvem som skal gi tilgang mer komplisert. I Domstoladministrasjonens forstudie er dette spørsmålet behandlet i sluttrapporten punkt 4.1.8. Det anbefales i

forstudien at det etableres et system hvor domstolene fortsatt skal prøve hvem som får tilgang til pressesidene.

Det er i forstudien vist til at alternativet til domstolene som beslutningsmyndighet er å legge avgjørelsen om tilgang til Domstoladministrasjonen, eller til et utvalg nedsatt av Domstoladministrasjonen. I forstudien anses dette ikke som hensiktsmessig. Det er vist til at dersom Domstoladministrasjonen eller et utvalg nedsatt av Domstoladministrasjonen skal avgjøre søknader om tilgang til pressesidene, vil det kunne generere en rekke klagesaker for styret i Domstoladministrasjonen. Styret har ikke kapasitet til en omfattende klagesaksbehandling.

Det er videre i forstudien pekt på at det er naturlig å anse avgjørelser om tilgang som rettslige avgjørelser om innsyn og utskrift. Dette taler også for at avgjørelsesmyndigheten tilligger tingrettene, med ankemulighet til lagmannsrett. I forstudien vises det til at Domstoladministrasjonen likevel kan ha en rolle som saksbehandler ved tilgangskontroll:

”Dette er imidlertid ikke til hinder for at Domstoladministrasjonen kan utøve funksjonen som saksbehandlere gjør i domstolene i forhold til begjæring om tilgang. Dersom Domstoladministrasjonen skulle avslå begjæring om tilgang til pressesiden, må aktøren kunne bringe dette inn for en domstol til avgjørelse. Hensynet til domstolens uavhengighet kan imidlertid tilsi at Domstoladministrasjonen ikke bør inngå i tilgangskontroll til pressesider og at denne funksjonen i sin helhet bør ligge til domstolene.”

I forstudien anbefales i tillegg en fullmaktsordning, hvor den som har fått tilgang til pressesiden til en domstol, også blir godkjent bruker av de andre domstolenes pressesider.

I høringsuttalelsen av 11. mai 2005 punkt 7 anbefaler Norsk Journalistlag at de samlede pressesidene styres av Domstoladministrasjonen. Det uttales:

”Det vil være det mest brukervennlige arbeidsverktøyet for våre medlemmer. Tolkningen og praktiseringen av någjeldende retningslinjer om offentlighet i rettspleien varierer som kjent fra dommerembete til dommerembete. Vi anser dette som et betydelig problem, som i praksis innebærer en fare for ulik rettssikkerhet og ulikheter i informasjon til publikum fra rettssalene. Ved en sentralisering av informasjonen vil dette forhåpentligvis bety at det skapes større klarhet og sikrere metoder om hvordan offentlighetsprinsippet skal praktiseres. Likeledes vil journalister med et stort dekningsområde slippe å forholde seg til flere passord.”

I høringsuttalelse av 4. mai 2009 anbefaler også Oslo tingrett en modell hvor Domstoladministrasjonen behandler søknader om tilgang:

”Vi synes det er svært u hensiktsmessig at den enkelte domstol behandler søknader om tilgang. Databasen bør som nevnt være søkbar for avgjørelser fra samtlige domstoler, og man bør kun ha ett brukernavn og passord til databasen. Vi mener den rimelige løsningen må være at Domstoladministrasjonen forvalter disse søknadene. Tvilstilfeller kan evt forelegges et utvalg med medlemmer fra domstolene og pressen. Den fullmaktsordningen som foreslås i sluttrapporten, er ingen tilfredsstillende løsning for de tilfellene der det oppstår tvil og det er aktuelt å gi avslag. Man vil da kunne oppleve at en person får avslag hos en domstol, og tilgang hos en annen. Vi må kunne ha et system som er enkelt å forvalte, og som sikrer en enhetlig praksis. Det er også et for stort ansvar for én enkelt domstol, å skulle gi tilgang til samtlige andre domstolers avgjørelser. Etter vår mening vil omfanget av klagesaker antakelig ikke bli særlig stort, og neppe utgjøre et stort kapasitetsproblem for Domstoladministrasjonens styre. Det kan imidlertid være ønskelig om Domstoladministrasjonen i samarbeid med presseorganer lager en utredning om hvem som skal betegnes presse og få tilgang til sidene.”

I felles høringsuttalelse av 4. mai 2009 punkt 4.1.8 støtter Norsk Redaktørforening og Norsk Presseforbund anbefalingen i forstudien om at beslutningsmyndigheten bør ligge til domstolene:

”Vi gir vår tilslutning til forslaget om at den enkelte domstol selv må avgjøre spørsmål om innsyn og eventuelt treffe avgjørelser om å nekte innsyn/ utskrift, og at redaksjonene bør kunne få tilgang til all informasjon på pressesiden gjennom søknad til én domstol. Vi slutter oss også til tanken om at saksbehandlingen av søknader om tilgang bør kunne skje i Domstoladministrasjonen.”

Borgarting lagmannsrett har samme utgangspunkt i sin høringsuttalelse av 9. juli 2009:

”Rapporten konkluderer videre med at det er domstolene selv som må godkjenne brukerne, men legger samtidig til grunn en fullmaktsordning som innebærer at domstoler som slutter seg til ordningen gis fullmakt til å gi tilgang for pressen til andre enn egen domstol.

Det vises i denne sammenheng til brev av 10. mars 2008 fra Borgarting lagmannsrett ”For Borgarting lagmannsrett er det ikke ønskelig å gi andre domstoler fullmakt til å gi adgang til våre pressesider. Dette vil vi ta hånd om selv.”

Et spørsmål som naturlig kan stilles er om dette er et område der det muligens bør vurderes litt forskjellige ordninger sett i forhold til domstolenes størrelse.”

Arbeidsgruppen ser klare praktiske fordeler med å innføre en sentral myndighet som forvalter tilgangen til de felles elektroniske pressesidene. Som angitt i høringsuttalelsen fra Oslo tingrett, taler hensynet til likebehandling for at det samme organ behandler alle søknader om tilgang. Arbeidsgruppen vil derfor ikke anbefale den fullmaktsordning som er foreslått i Domstoladministrasjonens forstudierapport.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør de elektroniske pressesidene plasseres på domstol.no, på samme måte som berammingslistene i dag. Denne plasseringen tilsier at det er Domstoladministrasjonen som bør administrere tilgangen til pressesidene.

Arbeidsgruppen er enig i forstudiens konklusjon i forhold til at styret i Domstoladministrasjonen ikke bør være klageinstans for avgjørelser om tilgang til de elektroniske pressesidene. Dette er i forstudien for det første begrunnet med praktiske årsaker. Det er vist til at styret i Domstoladministrasjonen ikke har kompetanse til omfattende klagesaksbehandling. Etter arbeidsgruppens oppfatning kan det ikke forventes mange klager på nektelse av tilgang. Det vises til at det allerede i dag ligger ute berammingslister på lukkede nettsider for pressen. Domstoladministrasjonen har ikke mottatt klager på manglende tilgang til de lukkede sidene for berammingslister.

Ved vurderingen av om styret i Domstoladministrasjonen bør være klageinstans, legger arbeidsgruppen større vekt på at avslag på tilgang til pressesidene må anses som rettslige avgjørelser om innsyn og utskrift. Det forhold at det er tale om rettslige avgjørelser tilsier at det er domstolene som bør behandle klager over Domstoladministrasjonens avslag på søknad om tilgang til de elektroniske pressesidene.

På grunn av behovet for ensartet behandling av søknader om tilgang til pressesidene, anser arbeidsgruppen at klager over Domstoladministrasjonens nektelse av tilgang bør sentraliseres til en tingrett. Domstoladministrasjonen er lokalisert i Trondheim, og det er av den grunn naturlig at nye Sør-Trøndelag tingrett gjøres til klageinstans. Arbeidsgruppen

foreslår at det inntas i forskriften at tingrettens avgjørelse skal treffes ved kjennelse, og at tingrettens kjennelse kan ankes til Frostating lagmannsrett.

Arbeidsgruppen anbefaler videre at Domstoladministrasjonen i forskriften også gis kompetanse til å frata et presseorgan tilgangen til de elektroniske pressesidene, dersom presseorganet har misbrukt informasjon hentet på lukkede pressesider. Dette kan for eksempel gjelde tilfeller hvor presseorganet har gjengitt en avgjørelse offentlig til tross for at rettsavgjørelsen inneholder et forbud mot offentlig gjengivelse. Også Domstoladministrasjonens beslutning om fratakelse av tilgang til de elektroniske pressesidene bør kunne påklages til Sør-Trøndelag tingrett, med ankerett til Frostating lagmannsrett.

4.6 Hvilke dokumenter bør ligge på de elektroniske pressesidene?

I Domstoladministrasjonens forstudie er følgende dokumenter trukket fram som aktuelle for elektroniske pressesider:

- Dommer og kjennelser, med unntak av avgjørelser hvor det gjelder forbud mot å gi utskrift.
- Berammingslister: I henhold til forskrift om offentlighet i rettspleien § 6 første ledd kan domstolene legge ut opplysninger i berammingslistene på åpne nettsider for allmennheten og på lukkede nettsider for pressen. Navn på parter skal fjernes fra åpne og lukkede nettsider senest to uker etter at rettsmøtet er holdt, jf. forskriften § 6 tredje ledd.
- Tiltalebeslutninger og siktelser i tilståelsessaker: I henhold til forskrift om offentlighet i rettspleien § 7 første ledd har pressen rett til innsyn i tiltalebeslutninger i saker som er til behandling i domstolene. Innsynsretten gjelder fra den tid saken er berammet.

I Domstoladministrasjonens forstudie anbefales det at tiltalebeslutninger gjøres tilgjengelig i pressesidene. Som nevnt ovenfor i punkt 4.1, anbefales det også i håndboken fra Dommerforeningens medieutvalg at mediene gis elektronisk tilgang til tiltalebeslutningene.

Behovet for elektronisk tilgang til tiltalebeslutninger gjelder tilsvarende for siktelser i tilståelsessaker.

- Andre saksdokumenter: I sivile saker er innsynsretten utvidet til saksdokumenter nevnt i tvisteloven § 14-2; det vil si, til rettsbøker, rettsmeklingsprotokoller, sakskostnadsoppgaver, sluttinnlegg, hjelpedokumenter med videre, i henhold til forskrift om offentlighet i rettspleien § 9 er innsynsretten kombinert med en rett til utskrift av de samme dokumentene.

I punkt 4.1.2.2 i rapporten fra Domstoladministrasjonens forstudie anbefales det ikke at det åpnes for at de elektroniske pressesidene skal inneholde slike andre saksdokumenter i første omgang. Det er vist til at dette vil kreve prinsipielle diskusjoner og juridiske utredninger, samt gjøre løsningen teknisk mer komplisert.

Norsk Journalistlag støtter, i høringsuttalelse av 11. mai 2009 punkt 4, forslaget i forstudien om at pressesidene skal inneholde både avgjørelser, tiltalebeslutninger og siktelsener i tilståelsessaker. Det vises til at siktelsener i tilståelsessaker og tiltalebeslutninger er de dokumentene redaksjonelle medarbeidere har et særlig behov for å kunne støtte seg til ved rettsreportasjer. Det vises videre til at kunnskap om hva saken gjelder er av betydning for journalisters muligheter til å vurdere om de skal være til stede på rettsmøter.

I høringsuttalelse av 4. mai 2009 punkt 4.1.2.1 flg. anbefaler Norsk Redaktørforening og Norsk Presseforbund at rettsavgjørelser, tiltalebeslutninger, siktelsener i tilståelsessaker og berammingslister legges ut på elektroniske pressesider.

Oslo tingrett skriver i sin høringsuttalelse:

"Avgjørelser med restriksjoner for gjengivelse

Med dagens regelverk kan man ikke legge ut avgjørelser med gjengivelsesrestriksjoner *så langt forbudet gjelder*. Det innebærer blant annet at en avgjørelse med påbud om anonymisering *kan* legges ut, hvis den anonymiseres. Løsningen bør derfor ta høyde for en manuell utlegning av avgjørelser med restriksjoner. Vi ser det også som ønskelig at den elektroniske mappen gir brukerne oversikt over hvilke avgjørelser som *ikke* legges ut (med saksnummer og hva saken gjelder, evt med en anonymisert slutning), og som man må etterspørre på annen måte.

En felles database, som man får tilgang til i en hvilken som helst domstol, også for disse avgjørelsene vil etter tingrettens mening være sterkt ønskelig. Dermed kan man avvike det fysiske presserommet, og løse de problemene med vilkårlighet og utilgjengelighet som dette medfører.

Tiltaler

Det vil medføre en betydelig forbedring for brukerne at tiltalene gjøres elektronisk tilgjengelige. I dag settes disse hos oss i pressemapper på presserommet. De sorteres etter dato for beramming, og berammingstiden kan variere fra få dager til 6-8 måneder fram i tid. Det innebærer i praksis at journalister som ønsker en oversikt, nesten daglig må gå gjennom samtlige mapper, for ikke å "miste" nye beramminger. Pressen har i flere år etterspurt en mer hensiktsmessig måte å gjøre tiltalene tilgjengelige på. Også her vil vi derfor anbefale en automatisert løsning. For de sakene der tiltaltes navn ikke skal på berammingslisten, bør tiltalen anonymiseres. Det må altså være mulig å overføre anonymiserte tiltaler manuelt til databasen.

Fengslingskjennelser og avgjørelser med rettsbok

Oslo tingrett setter i dag alle kjennelser i pressemappe, også fengslingskjennelser med gjengivelsesrestriksjoner. Vi ønsker som nevnt en overgang til elektroniske pressemapper som avskaffer behovet for et fysisk presserom. Samtidig vil vi ikke redusere tilbudet til pressen og vårt nivå for praktisering av meroffentlighet. Vi anbefaler derfor at man i tiden fram til iverksetting arbeider med løsninger som separerer rettsboka fra selve kjennelsen, slik at alle kjennelser uten gjengivelsesrestriksjoner automatisk overføres til databasen.

Andre rettsdokumenter

Vi er enige med arbeidsgruppen i at andre dokumenter som rettsbøker, bevisoppgaver, rettsmeklingsprotokoller og prosesskriv ikke hører hjemme i en slik database. Derimot kan det være ønskelig å publisere sluttinnlegg, som etter tvisteloven er offentlige fra de kommer inn til domstolen."

Arbeidsgruppen fremhever viktigheten av å lage et system for elektroniske pressesider som er enkelt å administrere. Som nevnt ovenfor i punkt 4.3, anbefaler arbeidsgruppen at hovedregelen i forskriften blir at alle dommer og kjennelser automatisk legges på elektroniske pressesider. Arbeidsgruppen foreslår at det kun er avgjørelser anmerket "utskrift skal ikke gis" som skal unntas. I praksis bør løsningen utformes slik at det er dommerens bruk av offentlighetskodene i Lovisa som avgjør om avgjørelsen automatisk

overføres til de elektroniske pressesidene, slik at avgjørelsen ikke overføres til de elektroniske pressesidene hvis dommeren trykker av for "utskrift skal ikke gis" i Lovisa. Nedenfor i kapittel 10 knytter arbeidsgruppen noen merknader til utforming av offentlighetskategoriene i Lovisa.

Som angitt i høringsuttalelsen fra Oslo tingrett er det ved kjennelser om varetektsfengsling viktig at rettsboken skilles fra kjennelsen slik at bare selve kjennelsen legges ut på de elektroniske pressesidene. Dette gjelder tilsvarende for dommer i tilståelsessaker hvor også rettsboken normalt fremgår av samme dokument som dommen.

Arbeidsgruppen foreslår ikke en hovedregel om at beslutninger automatisk skal overføres til de elektroniske pressesidene på samme måte som dommer og kjennelser.

Beslutninger på etterforskningsstadiet i straffesaker, for eksempel ransakingsbeslutninger, kan være av interesse for pressen, men for slike beslutninger tilsier hensynet til etterforskningen oftest at beslutningen ikke legges ut.

Arbeidsgruppen anbefaler derimot at det inntas i forskriften at silingsbeslutninger i ankesaker skal legges ut på pressesidene. Regler om slike beslutninger følger av tvisteloven § 29-13, § 30-4 og § 30-5, og av straffeprosessloven §§ 321, 323 og 387a. Begrunnede beslutninger om fremme eller nektelse av anke kan være av offentlig interesse, og det er normalt ikke noen grunn til å unnta disse fra de elektroniske pressesidene.

Arbeidsgruppen er enig i anbefalingene i Domstoladministrasjonens forstudie og i Dommerforeningens mediehåndbok om at tiltalebeslutninger og siktelse i tilståelsessaker skal legges ut på de elektroniske pressesidene. Dette innebærer opphevelse av dagens skille mellom innsyn og utskrift for tiltalebeslutninger og siktelse i tilståelsessaker, ved at tilgang til de elektroniske pressesidene både gir rett til innsyn og utskrift. Arbeidsgruppen foreslår at tiltalebeslutninger og siktelse i tilståelsessaker overføres til de elektroniske pressesidene fra det tidspunkt saken er berammet, slik regelen er for innsyn i tiltalebeslutninger i dag.

Arbeidsgruppen er enig i anbefalingen i rapporten fra Domstoladministrasjonens forstudie om at det foreløpig ikke bør legges opp til at andre saksdokumenter i straffesaker og sivile saker legges ut på de elektroniske pressesidene. Dette kan særlig begrunnes med praktiske forhold. Domstolene mottar i dag de dokumentene som fremgår av tvisteloven § 14-2 andre ledd i papirform, og dersom de skulle legges ut på de elektroniske pressesidene ville dette medføre et ikke ubetydelig skannearbeid for domstolene. Arbeidsgruppen er kjent med at Domstoladministrasjonen arbeider med tilrettelegging av en portalløsning for elektronisk kommunikasjon mellom advokater og domstoler. Når det er på plass et system for elektronisk kommunikasjon i domstolene, bør det etter arbeidsgruppens oppfatning tilrettelegges for at også sluttinnlegg i sivile saker kan legges på pressesidene. Det vil være en klar fordel for pressen i tilknytning til pressens forhåndsomtale av rettssaker, om pressen får enkel tilgang til sluttinnlegg i pressesidene.

4.7 Hvor lenge skal rettsavgjørelsene være tilgjengelig i pressesidene?

Det er angitt i forskrift om offentlig i rettspleien § 11 siste ledd at uanonymiserte rettsavgjørelser skal fjernes fra åpne og lukkede nettsider innen tre måneder.

Tingrettsdommer Robberstad skriver i sitt notat side 28 at tremåneders-regelen må endres dersom pressesidene skal bli et elektronisk arkiv, det vil si, være søkbart over flere år. Han trekker frem som et alternativ at avgjørelsene ligger i tre måneder i det "ferske" arkivet, og at de deretter overføres til Lovdatas generelle arkiv og anonymiseres der. Som Robberstad skriver, vil det medføre en betydelig utvidelse av Lovdatas virksomhet.

I høringsuttalelse av 11. mai 2009 punkt 6 er Norsk Journalistlag kritisk til at de lukkede pressesidene kun skal være tilgjengelig i tre måneder:

"Vi mener det ikke kan oppstilles så absolutte frister om innsyn som arbeidsgruppen foreslår, og trekker paralleller til fristen som settes i straffeprosessloven § 28 annet ledd. Her presiseres det i forarbeidene at domstolene bør være tilbakeholdne med å avslå slike begjæringer fra massemediene dersom det gis "aktverdige grunner" for begjæringen, jf. Innst. O. nr. 28 (1998-99) s. 16. Samme tankegang bør gjelde ved utlegging av informasjon på nett.

Uansett vil vi i tillegg hevde at det journalistiske behovet for kjennskap til informasjon som er eldre enn tre måneder er så sterk, at vi vil kjempe mot en slik tidssperre. Det kan for eksempel være at man ønsker å sammenlikne rettspraksis over tid, eller gå dypere inn i en sak som har en lengre forhistorie. Informasjonens alder er med andre ord i prinsippet ikke avgjørende for redaksjonelle medarbeideres interesse i opplysningene. Utgangspunktet bør være at informasjon som én gang er elektronisk offentliggjort, vedblir å være elektronisk offentlig."

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at formålet med de elektroniske pressesidene er å gi pressen en praktisk enkel tilgang til aktuelle rettsavgjørelser. Pressesidene skal ikke være en base for historiske søk. Sterke personvern hensyn tilsier at rettsavgjørelser bare skal ligge ute i de elektroniske pressesidene i en begrenset periode.

Den enklere tilgangen til avgjørelsene som felles elektroniske pressesider vil innebære, medfører etter arbeidsgruppens oppfatning at perioden avgjørelsene skal ligge i de elektroniske pressesidene bør begrenses ytterligere i forhold til dagens regel i forskriften § 10 om at avgjørelser skal ligge i fysiske pressemapper i maksimalt tre måneder. Arbeidsgruppen foreslår at tidsfristen for hvor lenge avgjørelsene skal ligge i pressesidene settes til to måneder.

Det følger i dag av offentlighetsforskriften § 10 fjerde ledd første punktum at rettsavgjørelser skal stå i de fysiske pressemapper i minst fire uker. Arbeidsgruppen anser at det med en automatisert løsning for overføring av avgjørelser fra Lovisa til elektroniske pressesider ikke lenger er nødvendig å ha en minimumsfrist i forskriften.

Arbeidsgruppen anbefaler på denne bakgrunn at den tekniske løsningen utformes slik at avgjørelsene automatisk fjernes fra de elektroniske pressesidene etter to måneder.

4.8 Søkbarhet

Det er antatt at det gjelder som et generelt vilkår for innsyn i og utskrift av rettsavgjørelser at avgjørelsen kan identifiseres. For straffesaker følger det av straffeprosessloven § 28 andre ledd andre punktum at krav om innsyn alltid kan avslås hvis den som begjærer utskrift bare identifiserer avgjørelsen med siktedes navn. I Bjerke/ Keiseruds kommentar til bestemmelsen går det fram:

”Videre følger det av annet ledd annet punktum at utskrift eller innsyn kan nektes dersom den som krever utskrift bare identifiserer dommen ved siktedes navn, jf. avsnitt 12 foran vedrørende vilkåret om at begjæringen må gjelde ”en bestemt sak”. Bakgrunnen for bestemmelsen er personvern hensyn. En generell forespørsel om utskrift av eventuelle straffedommer vedrørende en person vil således kunne avslås, jf. også at det her dreier seg om opplysninger som er undergitt restriksjoner etter reglene i strafferegistreringsloven, j. Ot.prp. nr. 55 (1997-98) s. 71.”

Det er ikke tatt inn et identifiseringskrav i lovteksten i tvisteloven. Det er likevel lagt til grunn at det gjelder et krav om identifisering. Det følger av kommentarutgaven fra Schei mfl. s. 631:

”Straffeprosessloven § 28 annet ledd første punktum gir bare rett til utskrift av dom ”i en bestemt straffesak”. Formålet er at dommen skal angis så bestemt at den uproblematisk kan finnes frem. Et liknende krav er ikke tatt inn i tvisteloven § 14-2. Likevel må det også etter denne bestemmelsen kreves at det spørres etter en nærmere bestemt sak eller dom. Mest praktisk kan dette oppgis ved saksnummer, men dette kan ikke kreves.”

I Dommerforeningens mediehåndbok fremgår på side 36:

”Avgjørelsen må identifiseres på en slik måte at det er uproblematisk for domstolen å finne den fram. Enklest skjer dette ved å oppgi saksnummer. Men en kombinasjon av andre opplysninger /dato for avgjørelsen, dommerens/ aktors/ forsvarers navn, nærmere opplysninger om siktelsen/ tiltalen, avgjørelsen etc. kan også være tilstrekkelig.

- Det er ikke tilstrekkelig å bare oppgi siktedes navn.

Utskriftsretten skal ikke kunne benyttes av noen til det formål å få fram forhold knyttet til bestemte, navngitte enkeltpersoner, uten at man har kjennskap til forholdet fra før. Domstolen må derfor kunne forlange at det gis en omtrentlig angivelse av noe av det saken dreier seg om. Det gjelder så vel presse som privatpersoner.”

I Domstoladministrasjonens forstudie punkt 4.1.1.2 vises det til at for å gi mediene en god service, bør informasjonen i pressesidene være søkbar i så stor grad som mulig, hvis det ikke går utover andre viktigere hensyn. Det vises til at personvern hensyn taler for at det ikke skal være mulig å skanne informasjonen etter en bestemt person. Det konkluderes slik:

”Mye taler altså for at det ikke skal være mulig med fritekstssøk i filene, men etter sakstyper og paragrafer. Men da dokumentene i de elektroniske pressesidene ikke vil være tilgjengelige i mer enn tre måneder (se 4.1.4) reduseres muligheten betydelig for ”fisking” etter navn. Arbeidsgruppen er usikker på den riktige måten å håndtere dette på og mener at det må tas med i forprosjektet.”

I forhold til problemstillingene knyttet til identifiseringskrav og søkbarhet var det i høringsbehandlingen av Domstoladministrasjonens forstudie uttalelser fra Riksadvokaten, Oslo tingrett og presseorganisasjonene.

Riksadvokaten anbefaler i høringsvar av 23. april 2009 at de elektroniske pressesidene ikke gjøres søkbare på navn:

”De personvern hensyn som ligger til grunn for bestemmelsen i straffeprosessloven § 28 annet ledd annet punktum i.f., taler mot at pressesidene bør være søkbare på navn. En begrenset publiseringsperiode kan ikke sees å være en tilstrekkelig begrunnelse for å åpne for identifisering av tiltaler og rettsavgjørelser utelukkende ved siktedes navn. Etter riksadvokatens syn bør de elektroniske pressesidene derfor ikke gjøres søkbare på en slik måte at det muliggjør navnesøk.”

Oslo tingrett er i høringsuttalelse av 4. mai 2009 også tvilende til om pressesidene fullt ut bør gjøres søkbare på navn:

”Søkbareheten bør være så god som mulig, men bør dog avveies mot klare personvern hensyn. Etter Oslo tingretts oppfatning er identifiseringskravet i offentlighetsreglene relativt, og hører kanskje mer inn under ”kan”-reglene for å avvise innsynsbegjæringer. Forskriften sier at man skal være varsom med å benytte ”kan”-unntakene overfor pressen. Vi ser ingen grunn til å utelate fritekstssøk og andre søkealternativer som er praktisk gjennomførbare. Dette vil kunne lette journalistenes arbeid vesentlig, og også skape muligheter for ny og interessant kunnskap om domstolenes avgjørelser. Vi er imidlertid tvilende til at det skal være mulig å søke på partenes navn i straffesaker. Likeledes i de sivile sakene der partenes navn ikke skal på berammingslisten (familiesaker, saker etter barneloven med videre).”

Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening er i det felles høringssvaret av 4. mai 2009 positive til at pressesidene gjøres søkbare på navn:

”Under dette punkt drøftes også spørsmålet om det skal være anledning til å gjøre søk i innholdet på den passordbeskyttede nettsiden. Det er vanskelig å forstå at det skal settes begrensninger på denne muligheten for et materiale som skal ligge på nettstedet i maksimum tre måneder.

Rapporten viser her til merknader til § 10 i forskrift om offentlighet i rettspleien. Her er imidlertid arbeidsgruppen på ville veier, eller rettere sagt gjengrodde stier: Den merknaden gruppen viser til sto i den opprinnelige forskrift, men er tatt bort i den forskrift som ble gjort gjeldende fra 1. januar 2008. Vi gjør også oppmerksom på hva som sto til sist i den tidligere merknaden, i siste setning:

”Disse reglene er ikke til hinder for at den som blar i en pressemappe kan kreve utskrift uten å ha kjennskap til saken fra før”.

I rapporten er det også vist til at Dommerforeningens medieutvalg i sin mediehåndbok uttaler at det må kunne gis en omtrentlig angivelse av noe av det saken dreier seg om, for å få adgang til utskrift av avsatte dommer. Det er vår oppfatning at dette bygger på en feiltolkning av straffeprosesslovens § 28, i det medieutvalget åpenbart ikke har vært oppmerksom på følgende uttalelse fra Justiskomiteen i Stortinget ved behandlingen av paragrafen i 1998, se Ot.prp.nr. 28 (1998-99), i punkt 3.8:

”Det vil også være av betydning for samfunnsdebatten at media har anledning til å skaffe seg kjennskap til eldre dommer, når disse settes inn i en større sammenheng, eksempelvis en analyse av endringer i straffeutmålinger i sammenliknbare saker over tid. Komiteen har imidlertid også forståelse for argumentet om at det kan føre til problemer for den straffedømtes rehabilitering dersom det gis en generell rett til innsyn i gamle dommer, og mener at departementet har funnet frem til et rimelig kompromiss gjennom å foreslå at krav om utskrift av en dom kan avslås hvis dommen er eldre enn 5 år, eller den som krever utskrift bare identifiserer dommen ved siktedes navn. Komiteen vil imidlertid påpeke at domstolene bør være tilbakeholdne med å avslå slike søknader fra media, dersom det gis aktverdige grunner for søknaden. Komiteen vil for øvrig minne om at tidligere straffedømte også er beskyttet av de alminnelige regler om ansvar for urettmessig publisering av slike opplysninger som fremkommer blant annet gjennom fortolkning av straffelovens § 390 om krenkelse av privatlivets fred.”

Det vil både være anstaltmakeri og i strid med Stortingets intensjoner om det skal legges så sterke restriksjoner på adgang/bruk av materiale som er yngre enn tre måneder!

Rapporten reiser også spørsmålet om hvor informasjonene skal publiseres. Som omtalt foran er det etter vårt syn bare én felles løsning, gjennom en felles elektronisk nettside på domstol.no, som er tilfredsstillende.”

Norsk Journalistlag er av samme oppfatning i høringssvar av 11. mai 2009:

”Vi synes arbeidsgruppens argumentasjon om at et fritekstssøk ikke skal være mulig på de lukkede elektroniske pressesidene, er uforståelig. En av de store fordelene med en samlet elektronisk nettside, er jo nettopp den gode muligheten for søkerfunksjonalitet.

Arbeidsgruppen viser i denne sammenheng til personvern hensynet, uten at dette rettslig sett utdypes noe nærmere. Når dette hensynet tradisjonelt knyttes til offentliggjøring på nett, har det i følge Datatilsynet ingenting med frykten for de profesjonelle mediene å gjøre. Fokus rettes da imidlertid mot misbruk fra andre aktører enn pressen. Når de elektroniske nettsidene er lukket for en profesjonell yrkesgruppe, er det derfor meningsløst å opprette en søkesperre på nettsiden. Fritekstssøk er tross alt et svært viktig journalistisk verktøy.”

Arbeidsgruppen er enig i høringsuttalelsen fra Riksadvokaten om at personvern hensyn kan tilsi at de elektroniske pressesidene ikke gjøres søkbare på navn. Dette må imidlertid sammenholdes med formålet med lukkede elektroniske pressesider, som er å gi pressen enkel tilgang til aktuelle avgjørelser. Det vises i den forbindelse til de ovenfor gjengitte høringsuttalelsene fra presseorganisasjonene.

Formålet med de elektroniske pressesidene innebærer etter arbeidsgruppens oppfatning at det bør åpnes for fritekstssøk i de elektroniske pressesidene. Det vil også trolig være teknisk svært vanskelig eller umulig å stenge for navnesøk samtidig som det åpnes for fritekstssøk i pressesidene. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at det også åpnes for navnesøk i de elektroniske pressesidene.

Etter arbeidsgruppens oppfatning reduseres de personvernmessige betenkelighetene ved mulighet for navnesøk ved arbeidsgruppens forslag om at avgjørelsene bare skal ligge ute på pressesidene i to måneder, jf. ovenfor i punkt 4.7.

4.9 Forslag til regelendringer

Arbeidsgruppen foreslår på bakgrunn av konklusjonene ovenfor i punkt 4.2 til 4.8 følgende endringer i forskrift om offentlighet i rettspleien:

Ny § 7a

Begrepet ”presse” omfatter i denne forskriften alle som opptrer på vegne av massemedier som avis, ukeblad, fagblad, nettpublikasjoner, tv og radio, uten hensyn til medlemskap i presseforbund eller lignende, og som har forpliktet seg til å følge de pressefaglige og presseetiske normer. Frilansjournalister med journalistikk som hovedyrke og som leverer til medier som har forpliktet seg til å følge de pressefaglige og presseetiske normer, omfattes også av pressebegrepet.

§ 10

Domstolene skal legge dommer og kjennelser på lukkede nettsider for pressen. Det samme gjelder tiltaler og siktelser i tilståelsessaker etter straffeprosessloven § 248 fra det tidspunkt saken er berammet. Beslutninger om samtykke eller nektelse av fremme av anke skal også legges på de elektroniske pressesidene.

Når det foreligger forbud mot å gi utskrift av en rettsavgjørelse, skal bare avgjørelsens slutning legges på pressesidene.

Pressen skal gjøres kjent med forbud mot offentlig gjengivelse.

Rettsavgjørelser skal ligge på pressesidene i to måneder.

Plikten til å ha elektroniske pressesider gjelder ikke for forliksrådene.

Den enkelte domstol kan i tillegg til å legge avgjørelsen ut på pressesidene, ha en særskilt fysisk mappe over avgjørelser hvor pressen har rett til innsyn.

Domstoladministrasjonen behandler søknader om tilgang til pressesidene.

Domstoladministrasjonen kan frata et presseorgan tilgangen til pressesidene dersom presseorganet har misbrukt informasjon hentet fra de elektroniske pressesidene.

Klager etter denne sjuende og åttende ledd framsettes for tingretten hvor Domstoladministrasjonen har sitt verneing. Tingretten avgjør klagen ved kjennelse. Tingrettens kjennelse kan påankes.

§ 11

Domstolene kan legge avgjørelser på åpne nettsider for allmennheten, så langt det ikke foreligger forbud mot å gi utskrift eller forbud mot offentlig gjengivelse.

På åpne nettsider gjelder i tillegg følgende begrensninger:

- a) I straffesaker hvor siktelsen ikke er allment kjent, skal rettsavgjørelsen anonymiseres så langt det er nødvendig for å hindre identifisering av siktede. Opplysninger som kan identifisere fornærmede, kan bare legges ut dersom dette finnes ubetenkelig.
- b) I sivile saker som gjelder forhold av særlig sensitiv karakter, kan rettsavgjørelsen bare legges ut i anonymisert form.

Uanonymiserte avgjørelser skal slettes fra nettsidene innen tre måneder.

Unntak kan gjøres i sivile saker som ikke berører forhold av særlig sensitiv karakter.

5. Fotografering, opptak med videre

5.1 Dagens regler

5.1.1 Straffesaker

Regler om fotografering, filmopptak, og opptak for radio eller fjernsyn følger av domstolloven § 131a:

”Under forhandlingene i straffesaker er fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn forbudt. Det er også forbudt å fotografere eller gjøre opptak av den siktede eller domfelte på veg til eller fra rettsmøtet eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, om han ikke samtykker.

Dersom særlige grunner taler for det, kan retten under hovedforhandlingen gjøre unntak fra forbudet når det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken og heller ikke andre hensyn taler avgjørende imot. Før tillatelse gis, skal partene ha anledning til å uttale seg.

Kongen kan gi nærmere regler til utfylling og gjennomføring av disse bestemmelser.

Kongen kan i forskrift gi saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven § 2 for søknad om tillatelse til fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse. Unntak fra tjenesteloven § 11 andre ledd kan bare gjøres når det er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder hensynet til privatpersoners beskyttelsesverdige interesser”

Under rettsforhandlinger i straffesaker er det i utgangspunktet forbudt å fotografere, filme, eller gjøre lydopptak for radio og fjernsyn. Dette gjelder også opptak uten samtykke av den siktede eller domfelte på vei til eller fra rettsmøtet, eller under opphold i tinghuset.

Under hovedforhandlingen i straffesaker kan retten gjøre unntak fra forbudet dersom det foreligger særlige grunner og fotografering eller opptak ikke kan antas å ha uheldige virkninger for behandlingen av saken eller andre hensyn taler avgjørende i mot. Utenfor hovedforhandlingen er det i utgangspunktet ikke grunnlag for å gjøre unntak fra forbudet.

I medhold av domstolloven § 131a tredje ledd er det gitt nærmere regler i forskrift 15. november 1985 om fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandlingen i straffesaker. Forskriften har følgende ordlyd:

§ 1. Søknad om tillatelse til fotografering, filmopptak eller opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandling i straffesak skal så vidt mulig sendes retten før hovedforhandlingen begynner. Søknaden skal angi formålet med fotograferingen eller opptaket og hvordan fotograferingen eller opptaket er tenkt

§ 2. Før det treffes avgjørelse om fotografering eller opptak under hovedforhandlingen, skal sakens parter gis anledning til å uttale seg. Dersom det ønskes fotografering eller opptak også av andre som deltar i saken, skal dessuten disse gis anledning til å uttale seg før retten eventuelt gir tillatelse til slik fotografering eller opptak.

§ 3. Retten kan tillate fotografering eller opptak under hovedforhandlingen når

- a) fotograferingen eller opptaket skjer i undervisningsøyemed
- b) saken har betydelig offentlig interesse, eller
- c) andre særlige grunner foreligger.

Tillatelse etter første ledd skal likevel ikke gis når fotograferingen eller opptaket kan antas å få uheldig virkning for behandlingen av saken. Tillatelse skal også nektes når tiltalte er mindreårig

eller når fotografering eller opptak av andre grunner vil medføre en urimelig belastning for tiltalte, hans nærmeste eller for andre berørte som deltar i saken.

§ 4. Retten kan fastsette nærmere vilkår for hvordan fotograferingen eller opptaket skal gjennomføres. Det kan herunder blant annet bestemmes at fotografering eller opptak bare skal kunne skje under bestemte deler av hovedforhandlingen, eller at det bare skal kunne foretas fotografering eller opptak bare for radio. Retten kan også bestemme at fotografi eller opptak ikke skal offentliggjøres eller at dette først skal kunne skje etter en nærmere fastsatt tid.

§ 5. Retten påser at fotograferingen eller opptaket gjennomføres på en forsvarlig måte og innenfor de rammer som er satt i tillatelsen. Retten kan på ethvert tidspunkt trekke tilbake tillatelsen.

Er det tatt fotografier eller gjort opptak i strid med tillatelsen, gjelder straffebestemmelsene i domstolsloven § 198 tredje ledd tilsvarende.”

Etter forskriften § 3 kan det gis tillatelse til å fotografere eller gjøre opptak under hovedforhandlingen hvis fotograferingen eller opptaket skjer i undervisningsøyemed, saken har betydelig offentlig interesse, eller andre særlige grunner foreligger. Tillatelse skal ikke gis når fotograferingen eller opptaket kan antas å få uheldig virkning for behandling av saken, når tiltalte er mindreårig, eller når fotografering eller opptak av andre grunner vil medføre en urimelig belastning for tiltalte, hans nærmeste eller for andre berørte i saken.

Det er normalt hensiktsmessig for avvikling av saken at spørsmål om tillatelse til fotografering eller opptak er avklart på forhånd. Det følger derfor av forskriften § 1 at søknad om tillatelse så vidt mulig skal sendes retten på forhånd. Avgjørelser om tillatelse kan treffes av saksforberedende dommer alene selv om retten har flere medlemmer, jf. straffeprosessloven § 54. Dersom avgjørelsen treffes først under hovedforhandlingen, må den treffes av den samlede rett.

Tillatelse til fotografering eller opptak treffes ved beslutning. Det er antatt at en slik beslutning ikke kan påankes, se nærmere Bøhn ”Domstolloven” side 401.

Før en søknad om tillatelse til fotografering eller opptak avgjøres skal partene (siktede/ forsvarer, påtalemyndigheten og eventuelt fornærmede) ha anledning til å uttale seg, jf. forskriften § 2. Hvis søknaden omfatter ønske om opptak av andre aktører som gir forklaring, for eksempel sakkyndige, skal også disse gis anledning til å uttale seg.

Etter forskriften § 4 kan retten fastsette nærmere vilkår for hvordan fotograferingen eller opptaket skal gjennomføres. Retten kan for eksempel sette som vilkår for tillatelse at siktede, parter, meddommere eller lagrettemedlemmer ikke skal fotograferes eller filmes.

Overtredelse av forbud i domstolloven § 131a kan medføre bot, jf. domstolloven § 198 tredje ledd.

5.1.2 Sivile saker

I sivile saker gjelder det ikke et tilsvarende forbud mot fotografering og opptak. Det er imidlertid antatt at domstolloven § 133 gir en viss adgang for retten til å nekte fotografering og opptak.

I kommentarutgaven til tvisteloven av Tore Schei mfl. er adgangen til fotografering og opptak kommentert på side 607 i tilknytning til tvisteloven § 13-7:

”Det er retten som beslutter og forestår opptak etter §§ 13-7 og 13-9. Paragrafen regulerer ikke den adgang partene eller utenforstående har til å ta opp forhandlingene på bånd. Som hovedregel er det ikke noe forbud mot slikt lydopptak. Rettens formann kan imidlertid nekte lydopptak hvis det virker forstyrrende på forhandlingene med videre, se domstolloven § 133.

Heller ikke regulerer § 13-7 adgangen til å ta opp forhandlingene til bruk for radio, fjernsyn, film, eller til å fotografer. Slike regler er gitt i domstolloven § 131a for straffesaker, men ikke for sivile saker. En viss hjemmel for å nekte opptak følger imidlertid av domstolloven § 133, se Justisdepartementets rundskriv G-134/81 punkt 6 og NOU 1988: 2 side 42-49. Lydbåndopptak, fotografering og filming må kunne nektes i den grad det virker forstyrrende på forhandlingene eller hemmende med henblikk på å få fullstendige forklaringer fra parter og vitner. I praksis vil fotografering, filming og lydopptak bli tillatt under innledningen til forhandlingene, og i noen grad også ved avslutningen, med mindre det foreligger særlige grunner for å nekte også dette.”

5.2 Bør det være felles regler om fotografering og opptak som gjelder for alle sakstyper og for alle typer rettsmøter?

Som nevnt ovenfor i punkt 5.1, er hovedregelen forbud mot fotografering og opptak i straffesaker, mens det i sivile saker ikke er gitt forbud mot fotografering og opptak.

Kildevernutvalget vurderte om det burde gis regler om fotografering og opptak også i sivile saker, men utvalget anså reglene i domstolloven § 133 som tilstrekkelige, jf. NOU 1988:2 side 44:

”Utvalget vil ikke foreslå endringer for så vidt gjelder adgangen til å fotografer med mer under forhandlingene i sivile saker, jf. foran i punkt 4.1. Spørsmålet om fotografering og lignende reiser mindre problemer i den sivile rettergang. De saker hvor personvern hensyn kan gjøre seg gjeldende, er normalt av en slik art at de vil gå for lukkede dører, se utvalgets forslag i punkt 2 ovenfor. Utvalget antar derfor at de gjeldende regler i domstolloven § 133 gir retten tilstrekkelig adgang til å nekte fotografering eller opptak i de sivile saker som går for åpne dører.”

I straffesaker kan retten gi tillatelse til fotografering og opptak under hovedforhandling, men ikke i andre rettsmøter. Kildevernutvalget la til grunn at det daværende forbudet i domstolloven § 131a også gjaldt for tilståelsessaker. Utvalget foreslo å la adgangen til unntaksvis å tillate fotografering og opptak også gjelde for tilståelsessaker, jf. NOU 1988:2 s. 49.

Forslaget fra Kildevernutvalget ble ikke fulgt opp av Justisdepartementet i Ot.prp. nr. 55 (1997-98). Tingrettsdommer Robberstad legger på side 31 i notat fra studiepermisjon til grunn at dagens regelverk ikke tillater at det gis samtykke til fotografering med videre i tilståelsessaker selv om siktede samtykker. Dette kan også utledes av Bøhn ”Domstolloven” side 399. Robberstad anbefaler i sitt notat at reglene endres på dette punktet.

Arbeidsgruppen ser ikke grunn til å ha ulike regler om fotografering og opptak for forskjellige typer saker og for forskjellige typer rettsmøter. Arbeidsgruppen foreslår derfor felles regler om fotografering og opptak for alle sakstyper og typer rettsmøter.

Felles regler om fotografering og opptak for alle sakstyper og alle rettsmøter vil trolig gjøre regelverket mer brukervennlig for media, domstolenes brukere, og allmennheten for øvrig. Det vil også være lettere for domstolene å anvende regelverket dersom det innføres like regler for alle rettsmøter. Et enklere og mer oversiktlig regelverk vil være en stor fordel ettersom avgjørelser om offentlig ofte treffes raskt.

De felles reglene om fotografering og opptak bør også omfatte rettsmøter til behandling av begjæring om tilståelsesdom, fengslingsmøter og andre rettsmøter på etterforskningsstadiet i straffesaker, der det i dag ikke er tillatt å gjøre unntak fra fotoforbudet, se nærmere nedenfor.

5.3 Bør det gjelde en generell hovedregel om forbud mot fotografering og opptak?

Grunnleggende hensyn som taler for og i mot et forbud mot fotografering og opptak er beskrevet av Kildevernutvalget i NOU 1988:2 side 45. Kildevernutvalget var ikke enstemmig i forhold til utforming av regler om fotografering og opptak, og utvalget fremmet derfor tre ulike forslag. Det var flertall i utvalget for å opprettholde den daværende hovedregelen om forbud mot fotografering med videre i straffesaker. Dette ble også fulgt opp av departementet i proposisjonen.

I studienotatet fra 2007 skriver tingrettsdommer Leiv Robberstad om fotografering og opptak i punkt 11. Han viser til at det i praksis i økende grad gis samtykke til TV-opptak og TV-overføring. Den mer liberale praksis på dette området er nærmere beskrevet i Dommerforeningens håndbok "Dommerne og mediene" punkt 6.2.2. Dommerforeningens medieutvalg er positiv til fjernsynsoverføring av rettergang. I håndboken punkt 6.2.4 skriver utvalget:

"Utvalget ser ingen grunn til å anbefale reversering av den utvikling som har funnet sted med hensyn til fjernsynsoverføring fra hovedforhandling og domsavsigelser. Selv om en ikke kan se bort fra de negative sidene, er det utvalgets inntrykk at der fjernsynsoverføringer har blitt tillatt, har det verken fra domstolens side eller fra andre av rettens aktører vært særlige negative erfaringer å høste.

Utvalget stiller seg derfor positiv til at fjernsynsoverføringer og fjernsynsopptak tillates fra hovedforhandlinger og domsavsigelser, både i straffesaker og sivile saker.

Etter utvalgets oppfatning er de viktigste spørsmålene knyttet opp til hvilke type saker, og fra hvilke deler av forhandlingene, det skal tillates overføring fra."

Arbeidsgruppen foreslår en hovedregel om forbud mot fotografering og opptak som skal gjelde for alle sakstyper og for alle rettsmøter. Videre foreslår arbeidsgruppen at forbudet kombineres med en adgang for retten til å gi tillatelse til fotografering og opptak, slik regelen er i dag for hovedforhandlingen i straffesaker. Arbeidsgruppens forslag innebærer en endring for sivile saker, hvor fotografering og opptak i dag som hovedregel er tillatt. Forslaget innebærer også en endring for rettsmøter utenfor hovedforhandlingen i straffesaker, hvor det i dag gjelder et totalforbud mot fotografering og opptak.

Etter arbeidsgruppens oppfatning er en hovedregel om forbud mot fotografering og opptak nødvendig for å gi retten adgang til å avklare vilkårene for fotografering og filming før saken starter. Retten bør ha mulighet til å ta opp spørsmål om fotografering og filming med partene på forhånd. Dette gjelder også i sivile saker med stor medieinteresse. Det kan blant

annet være grunn til å vurdere antall kameraer i salen, og hvem/hva det skal gis tillatelse til at fotograferes/filmes. I motsatt fall vil retten kunne møte et "hav" av kameraer når retten settes, noe som kan skape kaotiske tilstander. I større saker kan det være hensiktsmessig å organisere en "pool", det vil si, at for eksempel bare ett TV-selskap står for opptaket og deretter fordeler opptaket til alle andre interesserte. De praktiske problemstillinger omkring fotografering og opptak bør være avklart før rettsmøtet starter.

Arbeidsgruppen anbefaler, som nevnt, at domstolene i alle saker og i alle typer rettsmøter gis adgang til å gjøre unntak fra forbudet mot fotografering og opptak. Arbeidsgruppen mener at det heller ikke på dette punktet er grunn til å skille mellom hovedforhandling og rettsmøter til behandling av tilståelsessaker eller rettsmøter under etterforskningen. Det vises til at det i alle tilfeller vil være opp til rettens diskresjonære skjønn å avgjøre om det skal gis tillatelse til fotografering eller opptak. Dersom hensynet til etterforskning tilsier at det ikke bør skje fotografering eller opptak i rettsmøtet, kan retten beslutte å ikke gi tillatelse.

Den ovennevnte hovedregelen om forbud mot fotografering og opptak bør også gjelde rettsmøter for avsigelse av dom. Det vises til at også for slike rettsmøter kan være grunn til å avklare på forhånd hvordan fotografering eller opptak skal skje. Arbeidsgruppen anbefaler imidlertid at domstolene oppfordres til å føre en liberal praksis i forhold til å gi tillatelse til fotografering og opptak i rettsmøter for avsigelse av dom. Det vises i denne forbindelse til Dommerforeningens mediehandbok side 23, hvor det er lagt til grunn at dagens totalforbud mot fotografering i rettsmøter utenfor hovedforhandlingen ikke gjelder for rettsmøter for domsavsigelse:

"Utvalget antar at det gjeldende lovforbud ikke gjelder ved særskilt berammet rettsmøte til domsavsigelse. Verken ordlyd eller reelle hensyn tilsier at fotografering eller opptak fra et slikt rettsmøte også rammes av forbudet. I motsatt fall vil det ikke kunne gis tillatelse etter annet ledd for et slikt rettsmøte idet dispensasjonsadgangen er begrenset til hovedforhandlingen. Det kan neppe ha vært meningen. Hensynet til domfelte synes å være ivaretatt av det særskilte fotoforbudet i første ledd annet punktum."

Felles regler om fotografering og opptak i alle typer rettsmøter kan skape noe merarbeid for domstolene. Dette skyldes at retten må behandle søknader om tillatelse til fotografering og opptak i tilknytning til rettsmøter hvor dette tidligere ikke var aktuelt. Dette gjelder både for sivile saker, hvor det i dag er lovlig med fotografering og opptak, og i rettsmøter utenfor hovedforhandlingen i straffesaker, hvor det i dag gjelder et totalforbud. Rettens merarbeid knyttet til søknader om tillatelse til fotografering og opptak antas imidlertid ikke å bli betydelig, ettersom avslag på søknad om fotografering eller opptak kan skje ved formløs beslutning uten ankerett til overordnet domstol.

5.4 Kriterier for å gi tillatelse til fotografering og opptak

Som nevnt ovenfor i punkt 5.1, følger det i dag av domstolloven § 131a at det kan gjøres unntak fra forbudet mot fotografering og opptak under hovedforhandling i straffesaker dersom "særlige grunner" taler for det "når det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandling av saken og heller ikke andre hensyn taler avgjørende imot."

Arbeidsgruppen anbefaler at unntaksregelen innholdsmessig videreføres som i dag, men at kravet om "særlige grunner" fjernes. Arbeidsgruppen ser ikke behov for å opprettholde

kravet om "særlige grunner" i tillegg til vilkårene om at fotografering eller opptak ikke må kunne antas å ha uheldig virkning for behandling av saken, og at heller ikke andre hensyn kan tale avgjørende imot fotografering eller opptak.

Ved å ta bort vilkåret om "særlige grunner" signaliseres at domstolene ikke bør legge en for streng vurdering til grunn i forhold til om det skal gis tillatelse til fotografering eller opptak. Det vises til den utvikling som har vært i domstolene i de senere år med i større grad å gi tillatelse til fotografering, fjernsynsoverføring og videoopptak. Det har ikke vært særlige negative erfaringer med denne utviklingen.

Arbeidsgruppen anbefaler at forskriften av 15. november 1985 om fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandlingen i straffesaker opprettholdes. Det er behov for å fastsette nærmere saksbehandlingsregler om fotografering og opptak ved forskrift. I punkt 5.2.6 nedenfor foreslår arbeidsgruppen noen endringer i forskriften.

5.5 Bør forbudet mot opptak også omfatte lydopptak til privat bruk?

Forbudet mot opptak av rettsmøter gjelder i dag ikke for opptak til privat bruk. Reglene forbyr for eksempel ikke at en journalist tar opptak av hovedforhandlingen til bruk for skriving av rettsreferat, eller at en part tar opptak av forhandlingene til eget bruk i ankeomgangen. Det vises til Bøhn "Domstolloven" s. 401:

"7. Noe generelt forbud mot private lydopptak av forhandlingene finnes ikke. Om dette skrev departementet i Ot. prp (1978-79) til ny straffeprosesslov s 246:

"Dersom lydopptak forstyrrer forhandlingene (eller krenker domstolens verdighet) kan retten forby det i henhold til domstolsloven § 133, jf. § 198. Private lydopptak vil kunne virke distraherende på dem som opptre i retten, og siktede eller vitner kan føle et særlig ubehag ved å vite at deres forklaring tas opp på privat lydbånd, for eksempel med tanke på at opptaket kan bli misbrukt.

Noe generelt forbud mot privat lydopptak av forhandlingene antas det derimot ikke å være behov for. Hvor det er grunn til frykt for at opptaket kan bli misbrukt, er det ikke lett å tenke seg at betingelsene for å forby opptak skulle mangle."

"Misbruks"-hensikt er neppe enkelt å fastslå, og et opptak som gjøres skjult, kan neppe sies å forstyrre retten eller aktørene. Det synes imidlertid forutsatt i avgjørelser i Rt 1982 s 1722 og lnr 22 K/1984 (Kjæremålsavgjørelser s. 389) at retten rent administrativt må kunne nekte slikt opptak. Dette skulle innebære at slikt opptak krever rettens tillatelse. Det følger av de nevnte avgjørelsene at rettens beslutning ikke kan påkjæres, jf også up lnr 540/2000."

Arbeidsgruppen ser ikke behov for å forby lydopptak til privat bruk. Etter arbeidsgruppens oppfatning gir domstolloven § 133 retten tilstrekkelig adgang til å nekte private opptak dersom slike opptak forstyrrer forhandlingene.

Arbeidsgruppen legger i denne vurderingen vekt på at private opptak ikke har vært et nevneverdig problem i domstolene til nå.

Arbeidsgruppen antar at den senere utvikling i prosessreglene medfører at utbredelsen av partenes private opptak trolig blir enda mindre i fremtiden enn i dag. I tvisteloven § 13-7 er det gitt en hovedregel om at retten skal ta opptak av parts- og vitneforklaringer under hovedforhandlingen i sivile saker. Opptak kan skje med lyd eller med lyd ledsaget av bilde,

men kan unnlates blant annet dersom retten ikke har tilgjengelig nødvendig utstyr. Som følge av mangelen på slikt utstyr, gjøres det ikke opptak i Norge i dag. I høringsbrev 30. juni 2008 har Justisdepartementet i forbindelse med NOU 2007: 7 "Fritz Moen og norsk strafferettspleie" uttalt at departementet "ikke ser det som tvilsomt" at straffeprosessloven, på samme måte som tvisteloven, bør suppleres med en hovedregel om opptak av parts- og vitneforklaringer under hovedforhandlingen.

Når det innføres utstyr for opptak av parts- og vitneforklaringer både i straffesaker og sivile saker, vil behovet for private lydopptak bli betraktelig redusert. Det skyldes at partene vil kunne få tilgang til de opptakene av parts- og vitneforklaringer som retten har foretatt.

Arbeidsgruppen anbefaler på denne bakgrunn at det ikke innføres forbud mot private lydopptak i domstollovens bestemmelser om fotografering og opptak.

5.6 Bør blogging/direkte overføring fra rettsforhandlingene på internett forbys?

I kjennelse av 7. mai 2009 behandlet Drammen tingrett rettens adgang til å nekte pressen direkte kommunikasjon om en pågående rettssak via en blogg på internett med informasjon om saken og løpende svar på spørsmål fra allmennheten.

Bakgrunnen for kjennelsen var en straffesak i Drammen tingrett mot fem tiltalte med start 4. mai 2009. Drammens Tidende hadde i forbindelse med saken en nettblogg på sine internettsider, hvor det ble kommunisert til og fra rettssalen med en journalist som satt i rettssalen. Det ble benyttet en publiseringsløsning som gjorde det mulig for journalisten å motta og besvare spørsmål fra brukerne av nettsiden under selve hovedforhandlingen. Både spørsmålene og svarene ble lagt ut på avisens nettsider. Under oppstart av forhandlingene andre dag tilretteviste administrator journalistens bruk av blogg, og la ned forbud mot bruk av kommunikasjonsutstyr i/fra rettssalen.

Drammens Tidende, som er eid av Edda Media Buskerud AS, protesterte mot beslutningen i e-post 5. mai 2009 til tingretten. NRK Østafjells, som er en del av Norsk Rikskringkasting AS, sluttet seg til protesten i e-post 5. mai 2009. Under oppstart av rettsmøtet 6. mai krevde Drammens tidende å få gjenoppta bloggingen. Retten varslet at den ville avsi kjennelse i saken ved oppstart 7. mai.

I kjennelse 7. mai 2009 kom Drammen tingrett til at det er hjemmel i domstolloven § 133 til å forby bruk av direkteblogg fra rettssalen. Dette ble særlig begrunnet med faren for at vitner som ikke er avhørt, kan få tilgang til informasjon eller kan bli påvirket om de følger med på dekningen i forkant av sine vitneprov.

Edda Media Buskerud AS og NRK påanket Drammen tingretts kjennelse til Borgarting lagmannsrett. Lagmannsretten var i kjennelse 18. juni 2009 ikke enig med tingretten i at domstolloven § 133 gir hjemmel for å nekte slik direkte overføring/blogging fra rettssalen. Lagmannsretten opphevet tingrettens kjennelse. Det fremgår av lagmannsrettens kjennelse:

"Tingrettens forbud gjelder bruk av dataverktøy for direkte kommunikasjon med allmennheten under hovedforhandlingen. Premissene kan forstås slik at forbudets formål var å påvirke innholdet i

Drammen Tidenes journalistiske produkt til leserne på nettet. Tingretten fant at det var i strid med rettens verdighet at journalisten fra rettssalen, mens forhandlingene pågikk, mottok og besvarte spørsmål fra leserne på direkten. Tingretten bemerket at bloggen relativt raskt skiftet karakter fra å være refererende til å bli kommenterende. Retten viste blant annet til at det som ble publisert på avisens internettside kunne påvirke forklaringene til vitner som ennå ikke hadde gitt forklaring. Retten framhevet også at hensynet til de tiltaltes rettsikkerhet og hensynet til de fornærmede, støttet opp om forbudet.

Etter ordlyden er bestemmelsen i domstoloven § 133 første ledd siste alternativ begrenset til å tilrettevise opptreden som krenker domstolens verdighet. Bestemmelsen tar primært sikte på forstyrrende opptreden, upassende uttalelser og utilbørlige personlige angrep, men gir rettens leder en bred skjønnsmessig kompetanse til å tilrettevise opptreden som anses å krenke domstolens verdighet. Hva som nærmere ligger i begrepet domstolens verdighet er lite belyst i forarbeider, teori og rettspraksis. Omfanget av rettens kompetanse etter § 133 første ledd siste alternativ må imidlertid etter lagmannsrettens syn forstås i sammenheng med domstolovens øvrige bestemmelser.

Utgangspunktet etter domstoloven § 124 første ledd er at rettsmøtene er offentlige og at forhandlingene kan gjengis offentlig med mindre noe annet er bestemt i lov eller besluttet av retten i medhold av lov. Rettens adgang til å nedlegge referatforbud framgår av § 129 andre ledd. Også § 131a, som i utgangspunktet fastsetter forbud mot fotografering og opptak for radio og fjernsyn, legger klare begrensninger på medienes muligheter for å dekke hovedforhandlingen i straffesaker. Bestemmelsene er en konsekvens av lovgivers avveining mellom hensynet til offentlighet og pressefrihet og hensynet til partene og prosessen i straffesaker.

Lagmannsretten mener at når retten under hovedforhandlingen ønsker å begrense medienes adgang til offentlig gjengivelse, eller gripe inn i måten gjengivelsen skjer på, følger det av lovens system at forholdet skal vurderes etter de nevnte bestemmelsene. Det har neppe vært lovgivers intensjon at rettens leder med hjemmel i § 133 første ledd om rettens verdighet skal kunne overprøve den avveining lovgiver har gjort med hensyn til medienes dekning av rettsaker gjennom utformingen av reglene om offentlighet og referatadgang.

Lagmannsretten har etter dette kommet til at tingretten har anvendt domstoloven § 133 første ledd på en uriktig måte og at tingrettens kjennelse derfor bør oppheves, jf straffeprosessloven § 385 andre ledd.”

Arbeidsgruppen ser ikke grunn til å forby blogging/direkte overføring av rettsforhandlinger via internett.

Det er i dag, blant annet ved innføring av trådløst nettverk i domstolene, tilrettelagt for at journalister kan overføre tekst til redaksjonen og publisere reportasjer direkte fra rettssalen. Arbeidsgruppen mener at det ikke er grunn til å regulere verken mengden, detaljrikdommen, hastigheten, kanalene, eller det tekniske utstyret for slik overføring direkte fra rettssalen. Dette gjelder også direkteoverføring av tekst på internett. Det vises til at også slik overføring er underlagt redaktøransvar og at de presseetiske reglene må følges. Ved direkteoverføring av ren tekst vil journalisten ha full kontroll på identifiserende opplysninger, og kan anonymisere navn når journalisten ser behovet for det.

Som angitt av Borgarting lagmannsrett i kjennelsen av 18. juni 2009, vil retten ha mulighet til å nedlegge referatforbud etter domstoloven § 129 dersom direkte overføring på internett kan skade forhandlingene.

Ved direkteoverføring med både lyd og bilde på internett er anonymisering teknisk sett noe mer vanskelig, men kan oppnås gjennom forsinkelse og såkalt ”beeping”. Dette er blitt gjort i saker i Oslo tinghus. Også slik overføring er underlagt redaktøransvar, på samme måte som for det skrevne ord. I den grad det ikke er nedlagt særskilt referatforbud med

hensyn til enkeltpersoners navn, har pressen et selvstendig ansvar for å følge Vær Varsom-plakaten. Domstolen kan legge til rette for en enklere praktisk gjennomføring, for eksempel ved å gjøre pressen oppmerksom på at navn vil bli nevnt. Men utover dette anser arbeidsgruppen at denne vurderingen og dette arbeidet kan overlates til pressen selv.

Dersom den direkte overføringen på internett også omfatter bilde, vil overføringen omfattes av forbudet mot fotografering og opptak, slik at overføring krever rettens samtykke, jf. ovenfor.

5.7 Vern av siktede og domfelte i rettsmøtet

Det følger av domstolloven § 131a at det er forbudt å fotograferer eller gjøre opptak av siktede eller domfelte på veg til eller fra rettsmøtet eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, om siktede ikke samtykker. Forbudet gjelder ikke under rettsmøtet. Det vil da være opp til retten å vurdere om det skal gis tillatelse til fotografering eller opptak.

Etter *arbeidsgruppens* oppfatning bør siktede eller domfelte også kunne nekte å bli fotografert eller filmet under rettsmøtet. Sterke personvern hensyn tilsier at dette ikke bør være overlatt til rettens diskresjonære skjønn.

Arbeidsgruppen anbefaler derfor at forbudet mot fotografering og opptak av siktede og domfelte utvides til å omfatte siktede eller domfelte under rettsmøtet.

5.8 Forskrift om fotografering og opptak

Ordlyden i forskrift av 15. november 1985 om fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandlingen i straffesaker er gjengitt ovenfor i punkt 5.1.

Som angitt ovenfor, foreslår arbeidsgruppen at forbudet mot fotografering og opptak utvides til å gjelde i alle sakstyper og for alle typer rettsmøter. Arbeidsgruppen foreslår at forbudet kombineres med en adgang for retten til å gi tillatelse til fotografering og opptak. Det er i dag ikke grunn til å skille mellom opptak for radio, fjernsyn og internett. Arbeidsgruppen anbefaler på denne bakgrunn at tittelen i forskriften endres til *forskrift om fotografering, filmopptak og opptak for radio, fjernsyn eller internett i rettsmøter*.

Det følger i dag av forskriften § 3 at i retten kan det gis tillatelse til fotografering og opptak under hovedforhandlingen hvis fotograferingen eller opptaket skjer i undervisningsøyemed, saken har betydelig offentlig interesse, eller andre særlige grunner foreligger. Tillatelse skal ikke gis når fotograferingen eller opptaket kan antas å få uheldig virkning for behandling av saken, når tiltalte er mindreårig, eller når fotografering eller opptak av andre grunner vil medføre en urimelig belastning for tiltalte, hans nærmeste eller for andre berørte i saken.

Forskriften § 3 gjengir og supplerer reglene om vilkårene for tillatelse i domstolloven § 131a. Arbeidsgruppen mener at det ikke er grunn til å supplere lovbestemmelsens kriterier for å gi tillatelse til fotografering og opptak i forskriften. Det er tilstrekkelig med lovens vilkår om at tillatelse til fotografering og opptak kan gis dersom fotografering eller opptak ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken, og heller ikke andre

hensyn taler avgjørende imot. Arbeidsgruppen foreslår derfor at reglene i § 3 tas ut av forskriften.

Arbeidsgruppen anbefaler for øvrig at reglene i forskriften videreføres, med justering for forslaget om at de gjelder alle sakstyper og også opptak for internett, se nærmere nedenfor i punkt 5.3.

5.9 Tilpasning til tjenesteloven

Lov om tjenestevirksomhet av 19. juni 2009 nr. 103 regulerer etablering av tjenestevirksomhet. Tjenestelovens saksbehandlingsregler vil supplere domstollovens regler når det gjelder behandling av søknader om fotografering eller opptak i rettsmøter. I praksis vil dette gjelde saksbehandlingsreglene i tjenesteloven § 11.

Domstollovens nåværende § 131a fjerde ledd gir Kongen kompetanse til å gi forskrifter for gjennomføring av tjenestelovens krav til saksbehandling når det gjelder fotografering og opptak i rettsmøter. Bestemmelsen gir også en begrenset adgang til å fravike tjenestelovens regler dersom det foreligger tungtveiende hensyn.

Tjenestelovens utgangspunkt er at det skal gis regler som gir frister for behandlingen av slike søknader, jf. tjenesteloven § 11. Virkningen av at fristen oversittes, er at tillatelse anses gitt. Regelen om at tillatelse skal anses gitt dersom saksbehandlingsfristen oversittes, kan imidlertid på visse vilkår fravikes ved forskrift i medhold av domstolloven § 131a fjerde ledd.

Etter *arbeidsgruppens* oppfatning må søknad framsettes før rettsmøtet, og saksbehandlingsfristen må settes til rettsmøtets start. Dersom det skulle gis lengre frist for behandling av søknaden, ville søknaden miste sin aktuelle interesse. Dette ville både vært upraktisk og i strid med tjenesteloven § 11. Arbeidsgruppen foreslår saksbehandlingsfristen inntatt i forskriftens § 2 annet ledd første punktum.

Tjenestelovens hovedregel er at tillatelse skal anses gitt dersom saksbehandlingsfristen oversittes, jf. tjenesteloven § 11 annet ledd. Hovedregelen kan fravikes ved forskrift når det er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder hensynet til privatpersoners beskyttelsesverdige interesser, jf. domstolloven § 131a fjerde ledd.

Arbeidsgruppen bemerker at tjenestelovens hovedregel kan gi uheldige resultater når det gjelder søknader om fotografering og opptak fra rettsmøter. Forskriften bør derfor inneholde en regel som hindrer at tillatelse blir ansett gitt dersom forhandlingene gjelder forhold hvor tvingende allmenne hensyn tilsier at fotografering eller opptak ikke bør tillates.

Etter arbeidsgruppens oppfatning vil dette gjelde rettsmøter som helt eller delvis kunne vært ført for lukkede dører i medhold av domstolloven § 125. Dersom vilkårene for å lukke dørene er oppfylt, bør det ikke kunne oppnås tillatelse til fotografering eller opptak uten at retten har foretatt en realitetsvurdering av søknaden. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det tas inn en regel i forskriftens § 2 annet ledd som bestemmer at tillatelse skal anses gitt dersom saksbehandlingsfristen er oversittet, med mindre rettsmøtet helt eller delvis kunne vært ført for lukkede dører i medhold av domstolloven § 125. Den foreslåtte regelen

forutsetter ikke at det er truffet beslutning om at rettsmøtet skal føres for lukkede dører, det er tilstrekkelig at de materielle vilkårene er oppfylt.

5.10 Forslag til regelendringer

Domstolloven § 131a ble vedtatt opphevet ved lov av 4. juni 1999 nr. 37 om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien), men slik at reglene i § 131a overføres til ny § 131 i domstolloven. Ny § 131 har fortsatt ikke trådt i kraft, se nevnte lov note 7.

Arbeidsgruppen anbefaler at domstolloven § 131a oppheves, slik at reglene om fotografering og opptak med videre følger av domstolloven § 131. Samtidig må henvisningen i § 198 tredje ledd endres fra § 131a til § 131.

Arbeidsgruppen foreslår følgende ordlyd i § 131:

Domstolloven § 131

Under rettsmøter kan fotografering og filmopptak bare skje med rettens tillatelse. Det samme gjelder opptak for radio, fjernsyn eller internett.

Rettens tillatelse kan gis når det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken og heller ikke andre hensyn taler avgjørende imot. Før tillatelse gis, skal partene ha anledning til å uttale seg.

Det er forbudt å fotograferere eller gjøre opptak av siktede eller domfelte på veg til eller fra rettsmøtet, under rettsmøtet, eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, uten vedkommendes samtykke.

Kongen kan gi nærmere regler til utfylling og gjennomføring av disse bestemmelser.

Kongen kan i forskrift gi saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven for søknad om tillatelse til fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse. Unntak fra tjenesteloven § 11 andre ledd kan bare gjøres når det er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder hensynet til privatpersoners beskyttelsesverdige interesser.

Domstolloven § 198

Den, som under et rettsmøte forstyrrer forhandlingen eller kommer med upassende uttalelser eller utilbørlige personlige angrep eller forøvrig krænker domstolens værdighet, eller som ikke lyder et paabud fra retten eller dens formand, kan straffes med bøter.

Det samme gjelder den, som i et processkrift kommer med fornærmelser mot retten eller med andre usømmelige uttalelser.

Med bøter straffes også den som foretar fotografering eller opptak i strid med forskriftene i § 131, eller som offentliggjør et bilde eller opptak tatt i strid med disse forskrifter.

Straf efter denne paragraf er ikke til hinder for, at gjerningen forfølges paa sedvanlig maate, men kommer i betragtning ved strafutmaalingen.

Forskrift om fotografering, filmopptak og opptak for radio, fjernsyn eller internett i rettsmøter.

§ 1.

Søknad om tillatelse til fotografering og filmopptak under rettsmøter skal så vidt mulig sendes retten før rettsmøtet begynner. Det samme gjelder søknad om opptak for radio, fjernsyn eller internett. Søknaden skal angi formålet med fotograferingen eller opptaket og hvordan fotograferingen eller opptaket er tenkt gjennomført under rettsmøtet.

§ 2.

Før det treffes avgjørelse om fotografering eller opptak under rettsmøtet, skal sakens parter gis anledning til å uttale seg. Dersom det ønskes fotografering eller opptak også av andre som deltar i saken, skal dessuten disse gis anledning til å uttale seg før retten eventuelt gir tillatelse til slik fotografering eller opptak.

Retten skal avgjøre søknaden før rettsmøtet starter. Dersom avgjørelse ikke foreligger før rettsmøtet starter, skal tillatelse anses gitt med mindre rettsmøtet kunne blitt ført for lukkede dører i medhold av domstollosen § 125.

§ 3.

Retten kan fastsette nærmere vilkår for hvordan fotograferingen eller opptaket skal gjennomføres. Det kan herunder blant annet bestemmes at fotografering eller opptak bare skal kunne skje under bestemte deler av rettsmøtet, eller at det bare skal kunne foretas fotografering eller opptak bare for radio. Retten kan også bestemme at fotografi eller opptak ikke skal offentliggjøres eller at dette først skal kunne skje etter en nærmere fastsatt tid.

§ 4.

Retten påser at fotograferingen eller opptaket gjennomføres på en forsvarlig måte og innenfor de rammer som er satt i tillatelsen. Retten kan på ethvert tidspunkt trekke tilbake tillatelsen.

Er det tatt fotografier eller gjort opptak i strid med tillatelsen, gjelder straffebestemmelsene i domstollosen § 198 tredje ledd tilsvarende.

6. Møteoffentlighet

6.1 Gjeldende rett

Utgangspunktet i domstollosen § 124 er at rettsmøter er offentlige. I unntakstilfeller kan eller skal det gjøres unntak fra dette utgangspunktet. I henhold til domstollosen § 125 første ledd kan retten ved kjennelse beslutte at et rettsmøte helt eller delvis skal holdes for lukkede dører:

- a) når hensynet til statens forhold til en fremmed makt krever det,
- b) når hensynet til privatlivets fred eller til ærbarhet krever det,
- c) når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd,

- d) når en siktet er under 18 år, fornærmedes ettermåle krever det eller en siktet eller et vitne ber om det av grunner som retten finner fyllestgjørende,
- e) når et vitne avhøres anonymt, jf. straffeprosessloven § 130 a, eller
- f) I krigstid når hensynet til militære operasjoner eller militære avdelingers sikkerhet eller andre særlige grunner krever det.

I noen sakstyper *skal* rettsmøter gjennomføres for lukkede dører. I henhold til domstolloven § 125 andre ledd skal rettsmøtet holdes for lukkede dører i saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, med mindre retten av særlige grunner beslutter at saken helt eller delvis føres for åpne dører. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

6.2 Bør samme regler om møteoffentlighet gjelde for hovedforhandlinger og rettsmøter utenfor hovedforhandling i straffesaker?

Arbeidsgruppen påpeker at reglene om møteoffentlighet i dag er de samme for hovedforhandlinger og rettsmøter utenfor hovedforhandling.

Gruppen er kjent med at det etter dagens regler kan oppstå den situasjon at siktede nekter å forklare seg for åpne dører i tilståelsessaker, slik at rettsmøte og pådømmelse ikke lar seg gjennomføre. Retten har da valget mellom å beslutte lukkede dører, eller returnere saken til påtalemyndigheten uten pådømmelse.

Arbeidsgruppen har vurdert om domstolloven § 124 bør endres slik at det gis forskjellige regler for rettsmøter i og utenfor hovedforhandling, eller slik at siktede får et særlig vern mot forklaring for åpne dører i tilståelsessaker.

Gruppen finner på dette punkt ikke bør gjøres endringer i dagens regler. Det er i utgangspunktet ingen reell grunn til å behandle hovedforhandlinger og andre rettsmøter ulikt, og det vil være både praktisk og prinsipielt uheldig med ulike regler på dette punktet.

I tilståelsessaker er situasjonen den at siktede har rett til å nekte å forklare seg, med den konsekvens at saken blir sendt tilbake til påtalemyndigheten uten pådømmelse. Det forhold at siktede i en tilståelsessak nekter å forklare seg for åpne dører, bør imidlertid etter arbeidsgruppens syn ikke i seg selv være tilstrekkelig til å beslutte at saken skal føres for lukkede dører.

6.3 Bør en eller flere representanter for mediene gis rett til å uttale seg ved spørsmål om lukkede dører?

Kildevernutvalget gikk inn for at en eller flere representanter for media skulle gis rett til å uttale seg før spørsmål om begrensninger i forhandlingenes offentlighet blir avgjort, jf. NOU 1988:2 s. 49. Flertallet i Kildevernutvalget forslo følgende ordlyd i domstolloven § 124 andre ledd, jf. NOU 1988:2 s. 70:

”Spørsmålet om å utelukke offentligheten forhandles for lukkede dører. En eller flere representanter for massemedier skal på begjæring gis rimelig anledning til å uttale seg før spørsmål om begrensninger i forhandlingenes offentlighet blir avgjort”.

Forslaget er nærmere begrunnet i NOU 1988:2 punkt 5.2. Det var uenighet i Kildevernutvalget om den nærmere utforming av uttaleretten, og det ble derfor fremmet fire ulike forslag. Når det gjelder gjennomføringen av uttaleretten fremgår på side 50 i utredningen:

”*Det samlede utvalg* påpeker at i den utstrekning massemediene gis anledning til å uttale seg, skal i prinsippet hver enkelt av de fremmøtte presserepresentantene ha lik anledning til å fremlegge sitt syn på for eksempel spørsmålet om lukking av dørene i saken. Ved rettsmøter hvor det møter frem svært mange pressefolk, vil det imidlertid medføre urimelig merarbeid og tidsspille for retten om den måtte la alle få adgang til å uttale seg. Det er derfor enighet innen utvalget om at det på dette punkt av praktiske grunner må legges inn en begrensning i uttaleretten. For øvrig viser utvalget til at rettens formann også etter alminnelige regler om ledelsen av forhandlingene har en viss adgang til å avskjære for mange eller for lange eller irrelevante innlegg, jf dstl. § 123 samt de uttrykkelige regler om dette for hovedforhandlingen i tvml. § 327 og strpl. § 278 annet ledd annet punktum.

Når det gjelder den nærmere gjennomføring av massemedienes uttalerett, mener *utvalget* at en hensiktsmessig løsning er at loven formuleres slik at ”en eller flere representanter” for massemediene gis ”rimelig anledning” til å legge frem sitt syn. Meningen er at det skal være opp til retten i den enkelte sak å bestemme det nærmere innhold av gjennomføringen, avhengig av de konkrete forhold. Dette kan for eksempel gjelde hvor mange representanter for massemediene som skal få uttale seg og hvor lenge de skal få snakke – alt avhengig av sakens art, dens omfang, hvor stor offentlig interesse den har, hvor mange pressefolk som har møtt fram osv. Retten vil også kunne fastsette hvor lang tid pressefolkene skal få til å utpeke sine representanter. Utvalget antar dette normalt vil være den tid retten bruker på å høre partenes syn på spørsmålet om begrensninger i offentligheten. Forutsetningen må videre være at hvis pressefolkene ikke klarer å velge sine representanter i løpet av den tid retten gir dem, må retten kunne ta lukkingsspørsmålet m v opp til avgjørelse uten å ha fått høre pressens syn. Representantene for massemediene må i et slikt tilfelle ha fått ”rimelig anledning” til å kunne uttale seg.”

Forslaget fra Kildevernutvalget om uttalerett for media ble ikke fulgt opp av Justisdepartementet i Ot. prp. nr. 55 (1997-1998), jf. proposisjonen side 60-61. Dette ble særlig begrunnet med at ettersom spørsmål om lukkede dører forhandles for lukkede dører, vil en uttalerett ha liten verdi. Justisdepartementet bygde særlig på Høyesteretts høringsuttalelse til Kildevernutvalgets utredning ved vurdering av dette spørsmålet:

”*Justitiarius i Høyesterett* peker på forhold som en rekke høringsuttalelser ellers også har gitt uttrykk for:

”Domstolloven § 124 annet ledd bestemmer at spørsmålet om å behandle saken for lukkede dører skal forhandles for lukkede dører. Skal man sikre at det ikke treffes avgjørelser om lukkede dører uten at det er tilstrekkelig grunnlag for det, er dette en helt nødvendig regel. Partene må kunne konkretisere de hensyn som tilsier lukkede dører. Pressen vil ikke kunne være tilstede i denne lukkede sekvensen. I betydelig utstrekning vil nok derfor pressens representanter bli henvist til å argumentere ut fra mer generelle hensyn for offentlighet og ikke ut fra de konkrete forholdene i den aktuelle sak. Men etter utvalgets forslag har det nettopp vært meningen at pressens argumentasjon skal gå på den konkrete sak, og ikke på mer generelle hensyn bak regelen om offentlighet i rettspleien. Slik regelen om behandling av spørsmålet om lukkede dører må være, er det grunn til tvil om denne forutsetningen vil kunne etterleves.”

Departementet mener at regler om uttalerett som foreslått av utvalget vil ha liten praktisk verdi og viser særlig til uttalelsen fra *Justitiarius i Høyesterett*. Departementet fremmer ikke noe lovforslag om uttalerett.

Departementet vil i denne sammenheng ellers vise til at departementet foreslår en kjæremålsadgang for presse og andre i visse tilfelle der det er besluttet forbud mot offentlig gjengivelse av rettsforhandlinger eller dommer, se utkast til domstolloven nye § 129 fjerde ledd siste punktum og § 130 første ledd siste punktum. Forslagene er begrenset til situasjoner der et kjæremål kan ha reell betydning og ikke vil forsinke saksbehandlingen.”

Spørsmålet om medias uttalerett ved spørsmål om lukking av dører er behandlet i Robberstads studienotat side 11 flg. Robberstad anser at det vil være en fordel om pressen gis rett til å uttale seg. Han skriver på side 12 i notatet:

”Etter min mening vil det være en fordel om en representant for pressen gis rett til å uttale seg. Journalistene vil ofte ha forhåndskunnskap om saken. At forhandlingene går for lukkede dører er en nødvendighet, og bør ikke være avgjørende for uttaleretten. Journalister vil ofte, i større grad enn dommeren, vite hvilke opplysninger som allerede er kjent. En uttalelse fra en presserepresentant vil derfor kunne medvirke til at avgjørelsen av offentlighetsspørsmålet blir mer betryggende.”

I Dommerforeningens mediehåndbok er dette behandlet i punkt 4.2.3.2:

”Spørsmålet om å utelukke offentligheten forhandles for lukkede dører, jf. domstolloven § 124 annet ledd. Når spørsmålet er reist, må tilhørerne forlate salen i påvente av en avgjørelse. Dette gjelder også journalister. Representanter for media har ikke krav på å få uttale seg i rettsmøtet til spørsmålet om dørene skal lukkes og om referatforbud med videre

Det kan hevdes å være uheldig at ingen representanter for offentligheten har anledning til å fremføre synspunkter på om dørene skal lukkes eller ikke. Etter den danske retsplejelov § 30 b, har journalister uttalerett før retten treffer avgjørelse om lukkede dører. En slik uttalerett ble foreslått av Kildevernutvalget, jf. NOU 1988:2 side 49 flg., men ble ikke fulgt opp i den videre lovgivningsprosessen.

Selv om vi ikke har noen slik regel i norsk rett, kan dette antakelig likevel gjøres ved at en representant for massemediene, under pålegg om taushet etter domstolloven § 128 og referatforbud etter § 129, gis tillatelse etter domstolloven § 127 til å delta under forhandlingene om lukkede dører og avgi uttalelse til spørsmålet.

Sett hen til at lovgiver ikke fulgte opp Kildevernutvalgets forslag, finner ikke utvalget grunn til å anbefale utprøving av en slik ordning.

- Utvalget anbefaler at dommerne gir tilstedeværende journalister anledning til å uttale seg til spørsmålet om dørene skal lukkes, før spørsmålet om å behandle saken for lukkede dører forhandles bak lukkede dører. Det samme gjelder for spørsmål om hvorvidt referatforbud skal ilegges. ”

Arbeidsgruppen mener at en eller flere representanter for pressen bør gis rimelig anledning til å uttale seg før retten tar stilling til spørsmålet om lukkede dører. Arbeidsgruppen mener det er prinsipielt riktig å gi pressen anledning til å uttale seg om spørsmålet. I praksis vil pressens representanter kunne framheve hensynene som tilsier møteoffentlighet i det enkelte tilfelle, og dette vil bidra til å sikre offentlighetens interesser ved rettens vurdering av offentlighetsspørsmålet. En uttalelsesrett for pressen gir retten et bedre avgjørelsesgrunnlag.

Av praktiske hensyn bør pressens uttalerett i det enkelte tilfelle utøves av en eller et fåtall presserepresentanter, og uttaleretten bør være begrenset til de presserepresentantene som er til stede når rettsmøtet starter. Pressen som er til stede bør selv peke ut en eller et fåtall representanter som uttaler seg på vegne av alle, slik Kildevernutvalget foreslo.

Justisdepartementet fulgte ikke Kildevernutvalgets forslag når det gjaldt pressens uttalerett. Som nevnt ovenfor ble det blant annet lagt vekt på at spørsmålet om lukkede dører forhandles for lukkede dører, og at pressen ikke burde gis adgang til de lukkede forhandlingene. Arbeidsgruppen er enig i at pressen ikke bør gis adgang til de lukkede forhandlingene hvor spørsmålet om lukkede dører behandles, men anser ikke dette som noe hinder for pressens uttalerett.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør pressens representanter gis anledning til å uttale seg om spørsmålet når begjæringen om lukkede dører framsettes i rettsmøtet, og deretter forlate rettsmøtet før forhandlingene fortsetter. Dette sikrer at pressens synspunkter kommer fram, og sikrer samtidig at opplysningen som kommer fram i de etterfølgende forhandlingene ikke blir kjent for andre enn retten og sakens parter. Flere domstoler benytter allerede i dag denne framgangsmåten, og så vidt arbeidsgruppen kjenner til fungerer dette uten særlige problemer.

Arbeidsgruppen har vurdert hvorvidt pressens representanter bør gis anledning til å delta i de lukkede forhandlingene under pålegg om taushetsplikt og referatforbud, men har kommet til at dette ikke er en hensiktsmessig løsning.

Kjennelse om lukkede dører kan bli avsagt både før og under rettsmøtet avgjørelsen gjelder. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør pressens uttalelsesrett begrenses til de situasjonene hvor pressen er til stede. Det er praktisk umulig å etablere en ordning hvor alle presseorganer som kan tenkes å ville følge en sak blir varslet og får uttale seg når avgjørelsen skal treffes under saksforberedelsen. Dette vil i praksis bety av pressens uttalerett kun vil være aktuell når spørsmålet behandles i rettsmøtet.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at domstolloven § 125 endres slik at en eller flere representanter for pressen gis rimelig anledning til å legge fram sitt syn før retten starter forhandlingene om lukkede dører.

6.4 Bør en kjennelse om lukkede dører som har blitt truffet under saksforberedelsen, kunne endres senere?

En begjæring om lukkede dører kan ha blitt avgjort under saksforberedelsen. Det kan da bli spørsmål om å omgjøre kjennelsen, enten senere i saksforberedelsen eller ved rettsmøtets start. Problemstillingen som behandles i dette avsnittet gjelder begjæring om omgjøring som følge av endrede faktiske forhold eller nye opplysninger. Angrep på rettens kjennelse må som utgangspunkt skje ved rettsmiddelbruk, jf. nedenfor.

Arbeidsgruppen bemerker at prosessledende kjennelser som hovedregel kan omgjøres av den rett som har truffet avgjørelsen, jf. straffeprosessloven § 52 fjerde ledd og tvisteloven § 19-10 (1). En kjennelse om lukkede dører må i denne sammenheng regnes som en prosessledende kjennelse.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør avgjørelser om lukkede dører truffet under saksforberedelsen kunne omgjøres på samme måte som andre prosessledende avgjørelser. De faktiske forholdene kan endre seg i løpet av saksforberedelsen, og det kan komme til nye momenter som tilsier at retten kommer til et annet resultat enn ved første gangs behandling. Utgangspunkt og hovedregel etter domstolloven § 124 er at rettsmøter er

offentlige, og dette er et argument for at rettens tidligere avgjørelse bør kunne endres dersom det er grunn til det.

Dersom kjennelsen som avgjør spørsmålet om lukkede dører er truffet av en høyere rettsinstans, vil rettens omgjøringsadgang være snevrere. Arbeidsgruppen viser her til de generelle reglene for omgjøring av prosessledende kjennelser, jf. tvisteloven § 19-10 (2) til (4).

6.5 Bør det innføres adgang til anke over kjennelser om lukkede dører, og bør pressen i tilfelle gis ankerett?

Kjennelse om referatforbud (domstoloven § 129 andre ledd) og beslutning om forbud mot offentlig gjengivelse (domstoloven 130 første ledd) kan påankes, se Bøhn "Domstoloven" s. 389 og s. 395. En kjennelse om å lukke et rettsmøte (domstoloven § 125) kan derimot bare ankes dersom avgjørelsen treffes før rettsmøtet. Dersom avgjørelsen om å lukke dørene treffes under rettsmøtet, kan avgjørelsen ikke påankes særskilt, men brukes som ankegrunn.

Det er i praksis ofte en mer inngripende beslutning å lukke et rettsmøte enn å nedlegge referatforbud eller fastsette forbud mot offentlig gjengivelse. Tingrettsdommer Robberstad skriver i studienotatet side 12 at det synes å være dårlig sammenheng i regelverket når det ikke kan brukes rettsmiddel mot de avgjørelser som gir mest inngripende begrensning i offentligheten.

Den manglende ankeadgangen over kjennelser om lukkede dører, har sammenheng med at partene normalt vil mangle rettslig interesse. Rettsmøtet med lukkede dører vil normalt være avsluttet før ankeinstansen behandler anken. Robberstad reiser i studienotatet derfor spørsmål om retten til anke over lukkede dører bør være begrenset til rettsmøter som ikke er avsluttet.

Spørsmålet om pressen bør ha adgang til å anke avgjørelser om lukkede dører har sammenheng med problemstillingen som er behandlet ovenfor - om en eller flere representanter for mediene bør gis rett til å uttale seg ved spørsmål om lukkede dører.

Pressen har rett til å anke avgjørelser om referatforbud, se Anders Bøhn "Domstoloven" side 389. I forhold til avgjørelser om lukkede dører har derimot pressen normalt ikke ankeadgang, jf. Bøhn side 378:

"Pressen har ikke kjæremålsrett i forhold til en avgjørelse om lukkede dører, jf. NOU 1988:2 s 40, og heller ikke uttalerett i forbindelse med at spørsmålet avgjøres. Heller ikke vanlige tilhørere har kjæremålsrett. Men ved endringslov nr 37/1999 er det gitt regler om slik kjæremålsadgang ved referatforbud fra forhandlingene etter § 129 tredje ledd siste punktum og fra rettsavgjørelser dl § 130 andre ledd siste punktum.

14. Når avgjørelsen i lukkingsspørsmålet prøves i særskilt kjennelse, må det antas at kjæremålsinstansen kan prøve fullt ut om vilkårene for lukking bør skje eller ikke, jf. forutsetningsvis Rt. 1987 s. 406"

I Dommerforeningens mediehåndbok fremgår på side 17:

"4.2.3.4 Kjæremålsadgangen

Dersom spørsmålet om å lukke dørene reises før rettsmøtet, vil avgjørelsen være gjenstand for kjæremål. Retten avgjør om kjæremålet skal gis oppsettende virkning. Er avgjørelsen tatt før rettsmøtet, kan kjennelsen ikke påkjæres, men kan brukes som ankegrunn.

- En kjennelse om å lukke dørene kan ikke påkjæres av representanter for mediene. En kjennelse om lukkede dører kan påkjæres av den som har "rettslig interesse" i avgjørelsen, men pressen blir ikke rammet i lovens forstand av en slik kjennelse og har derfor ikke kjæremålsadgang."

Kildevernutvalget behandler spørsmålet om medias adgang til å bruke rettsmidler mot avgjørelser om lukkede dører i NOU 1988 på side 49:

"Utvalget har ikke funnet grunn til å foreslå regler om rett for representanter for massemedier til å påkjære kjennelser om å lukke dørene i et rettsmøte. Slike avgjørelser tas i praksis ved rettsmøtets begynnelse. Skulle kjæremålsadgangen ha noen mening, måtte kjæremålet gis oppsettende virkning, slik at rettsmøtet måtte utsettes til kjæremålet var endelig avgjort. Kjæremålet har normalt ikke oppsettende virkning, med mindre retten bestemmer dette, jf tvml. § 400 og strpl. § 382. Utsettelse av rettsmøtet vil kunne skape store praktiske problemer, og hvis det gjelder et fengslingsmøte vil en utsettelse også være problematisk i forhold til regelen i strpl. § 183 om at den pågrepne må fremstilles for fengsling snarest mulig og så vidt mulig dagen etter pågripelsen. Det kan hevdes at også kjæremål uten oppsettende virkning vil være av interesse for massemediene, ved at de gjennom en slik ordning vil kunne få for eksempel Høyesteretts kjæremålsutvalgs syn på spørsmålet, med tanke på fremtidige tilfeller. Dersom rettsmøtet allerede er avholdt før kjæremålsinstansen får truffet sin avgjørelse, vil imidlertid kjæremålet normalt måtte avvises. Det er et vilkår for kjæremål at det må ha aktuell interesse for den kjærende, noe det neppe vil ha i et slikt tilfelle, jf blant annet Andenæs II s 69. Videre antar utvalget at en eventuell uheldig praksis hos domstolene i spørsmål om lukkede dører, mer hensiktsmessig kan søkes endret ved at presseorganisasjonene tar saken opp med Justisdepartementet på mer generell basis."

Tingrettsdommer Robberstad anbefaler at pressens organisasjoner gis rett til å anke en avgjørelse om lukkede dører. Dette er begrunnet i behovet for å effektivisere hovedregelen om at rettsmøter skal være åpne, jf. studienotatet side 13.

Arbeidsgruppen bemerker at kjennelser om lukkede dører kan påankes av sakens parter dersom den er truffet før rettsmøtet, men at det ikke gjelder særskilt ankerett dersom kjennelsen er avsagt under rettsmøtet. En part er henvist til å bruke avgjørelsen som ankegrunn dersom kjennelsen er avsagt i rettsmøtet. Pressen har ikke ankerett over kjennelser om lukkede dører, uavhengig av når kjennelsen ble avsagt.

Arbeidsgruppen mener at pressen bør ha ankerett over kjennelser om lukkede dører, og at dette må gjelde også når disse treffes i rettsmøtet. Kjennelser om lukkede dører er ofte mer inngripende enn en del avgjørelser som kan påankes, blant annet pålegg om referatforbud mot offentlig gjengivelse. Dette taler for å gi tilsvarende ankerett også når det gjelder kjennelser om lukkede dører. Ankerett for pressen vil dessuten gi best sammenheng i regelverket, ettersom arbeidsgruppen anbefaler at pressen gis uttalerett i spørsmålet om lukkede dører, jf. avsnitt 6.3 ovenfor. Etter arbeidsgruppens oppfatning vil ankerett bidra til rettsavklaring, ettersom det vil bli mer rettspraksis om temaet. I praksis ser man et klart behov for rettsavklaring på dette området, noe en ankerett for pressen etter arbeidsgruppens oppfatning vil bidra til.

Ved anke over kjennelser avsagt før rettsmøtet, er det opp til retten å vurdere om anken skal gis oppsettende virkning. Arbeidsgruppen mener dette er en fleksibel og velfungerende ordning i praksis, og foreslår ingen endring på dette punktet.

En særskilt anke over kjennelse om lukkede dører avsagt i rettsmøtet bør etter arbeidsgruppens oppfatning ikke gis oppsettende virkning. Dersom man gir en slik anke oppsettende virkning, vil rettsmøtet bli utsatt, og dette vil i tilfelle være uheldig både for partene og av ressurs- og effektivitetshensyn. Når en slik anke ikke får oppsettende virkning, vil den rettslige interessen i å få anken behandlet normalt være bortfalt fordi rettsmøtet allerede er gjennomført. Ved saker som går over lengre tid vil dette imidlertid ikke være tilfelle, da vil pressen få adgang til å være til stede under resten av saken dersom anken gis medhold.

Selv om den praktiske interessen i den konkrete saken er falt bort fordi rettsmøtet allerede er gjennomført, vil ankebehandlingen etter arbeidsgruppens oppfatning uansett ha verdi i disse tilfellene. Anken medfører at en høyere rett må ta stilling til spørsmålet om lukkede dører, og dette vil ha positive virkninger når det gjelder rettsavklaring. Ankerett medfører at det utvikles rettspraksis. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at det ikke stilles krav til rettslig interesse eller aktuell ankeinteresse når det gjelder pressens anke over lukkede dører.

I dag har heller ikke sakens parter adgang til å anke særskilt over spørsmålet om lukkede dører dersom kjennelsen er avsagt under rettsmøtet. En part som er misfornøyd med en slik avgjørelse må i tilfelle bruke den som ankegrunn. Etter arbeidsgruppens oppfatning er denne ankeadgangen tilstrekkelig for å sikre partenes interesser når det gjelder spørsmålet om lukkede dører, og arbeidsgruppen foreslår derfor at sakens parter heller ikke i framtiden gis rett til særskilt anke over dette spørsmålet.

Virkningen av at man vinner fram med en anke over spørsmålet om lukkede dører, vil være forskjellig, alt etter hvem som har anket. Dersom sakens parter påberoper dette forholdet som ankegrunn, kan virkningen bli opphevelse dersom ankedomstolen kommer til at rettens avgjørelse var en saksbehandlingsfeil og denne kunne hatt betydning for resultatet i saken. Ved anke fra pressens representanter kan virkningen dersom anken gis medhold etter arbeidsgruppens oppfatning åpenbart ikke bli opphevelse. Pressen vil få fastslått at rettens avgjørelse var uriktig, men ankebehandlingen vil ikke få andre virkninger. Dette er etter arbeidsgruppens oppfatning en naturlig konsekvens av at man foreslår å tillate anker når den aktuelle rettslige interessen er bortfalt, og må ses i sammenheng med at hovedformålet med å gi pressen ankerett er å bidra til rettsavklaring.

6.6 Offentlighet av planleggingsmøter

Det fremgår av tvisteloven § 9-4 første ledd at retten aktivt og planmessig skal styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig behandling av saken. Straks tilsvaret er inngitt, skal retten legge en plan for den videre behandling av saken etter drøfting med partene (advokatene), jf. § 9-4 andre ledd. I planleggingsmøtet skal, etter tvisteloven § 9-4 andre ledd bokstav a til j, blant annet behandles om det bør gjennomføres mekling, om saken bør behandles etter særlige regler, om det skal holdes rettsmøter under saksforberedelsen, om det skal inngis skriftlige innlegg under saksforberedelsen, og berammelse av hovedforhandling. I henhold til § 9-4 tredje ledd skal drøfting etter andre ledd skje i rettsmøte. Planleggingsmøter etter § 9-4 tredje ledd betegnes som rettsmøter.

Det fremgår av § 9-4 tredje ledd at planleggingsmøter kan gjennomføres som fjernmøte. Dette er meget praktisk for slike møter, og i praksis holdes disse møtene normalt som korte telefonkonferanser. Dette ble også lagt til grunn i forarbeidene til tvisteloven, jf. NOU 2001:32 s. 750:

”(3) gir reglene for hvordan drøftingen i forbindelse med saksstyringen etter (2) skal foretas. Utgangspunktet er at det skal holdes et rettsmøte, som kan være et fjernmøte. Et fjernmøte vil regulært også være det mest praktiske. Bare ved større og mer kompliserte saker vil det være aktuelt med et rettsmøte hvor dommer og parter (prosessfullmektiger) er til stede. [...]”

Det følger av forskrift om offentlighet i rettspleien § 1 at forskriften kapittel 1 om opplysning om berammede rettsmøter gjelder for alle rettsmøter. Slik offentlighetsforskriften § 1 er formulert, gjelder reglene i offentlighetsforskriften kapittel 1 også for planleggingsmøter etter § 9-4 tredje ledd. Det vil si at planleggingsmøtene må fremgå av berammingslisten i domstolen (forskriften § 3), og at allmennheten har rett til å vite tid og sted for planleggingsmøtet (forskriften § 2) og være til stede under planleggingsmøtet.

Etter arbeidsgruppens oppfatning har planleggingsmøtene normalt et slikt uformelt preg at det ikke er naturlig å la offentlighetsforskriften kapittel 1 komme til anvendelse på planleggingsmøtene. Det fremstår som uhensiktsmessig om pressen eller allmennheten kan kreve å komme til dommerens kontor for å høre på dommerens telefonkonferanse med advokatene. Disse møtene har normalt ikke allmenn interesse. Møteoffentlighet kan dessuten føre til at planleggingsmøtene i praksis ikke vil fylle den funksjonen de skal ha.

Det er derfor ikke grunn til at disse møtene skal fremgå av berammingslisten. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at det innføres et unntak for planleggingsmøter i forskriften § 1.

6.7 Bør oppslag av berammingslister på elektroniske informasjonstavler forbys?

Det følger av forskrift om offentlighet i rettspleien § 3 at domstolene skal utarbeide lister over berammede rettsmøter. Berammingslistene skal angi tid og sted for rettsmøtet, rettsmøtets art, saksnummer, en kort angivelse av hva saken gjelder og navn på rettens leder, partenes rettslige representanter og bistandsadvokat.

Partenes navn skal som hovedregel også angis i berammingslisten, hvis ikke annet følger av forskriften § 4. Etter § 4 skal berammingslisten ikke inneholde partenes navn når rettsmøtet uten særskilt beslutning skal holdes for lukkede dører. Partenes navn skal heller ikke oppgis i saker om tvangsfullbyrdelse av krav som gjelder forhold mellom foreldre og barn. Fornærmedes navn skal ikke oppgis i berammingslisten, med mindre dette finnes ubetenkelig, jf. § 4 andre ledd.

Ved hovedforhandling i straffesaker skal siktedes navn oppgis med mindre rettsmøtet gjelder forhold som nevnt i straffeloven § 197 til § 199, jf. § 4 tredje ledd. Utenfor hovedforhandling skal siktedes navn bare oppgis i saker som behandles etter straffeprosessloven § 248 (tilståelsesdom) og straffeloven § 54.

I henhold til forskriften § 5 skal berammingslisten utferdiges for en uke, og den skal senest kl. 1200 siste arbeidsdag uken før gjøres tilgjengelig på rettens kontor gjennom oppslag eller i særskilt perm. Berammingslisten skal ajourføres hver dag. Det følger videre av forskriften § 6 at domstolene kan legge ut opplysninger i berammingslisten på åpne nettsider for allmennheten og på lukkede nettsider for pressen. Siktedes navn skal ikke legges ut på åpne nettsider, og navn på parter skal fjernes fra åpne og lukkede nettsider senest to uker etter at rettsmøtet er avholdt.

Flere domstoler har installert elektroniske informasjonstavler i tinghuset, hvor berammingslistene legges ut. Det har i media fra advokater og andre blitt hevdet at slike elektroniske oppslag av berammingslistene i tinghuset kan oppleves som en "gapestokk", og at dette bør forbys.

Arbeidsgruppen mener at oppslag av berammingslister er i samsvar med dagens regelverk, og at de ikke bør forbys. Reglene om oppslag av berammingslister har en opplysnings- og veiledningsfunksjon for publikum og brukerne i rettsbygningene, og det er ingen prinsipiell forskjell mellom oppslag av papirutskrifter og skjermvisning i denne sammenheng.

Det må være opp til hvert enkelt domstolleder å tilpasse oppslagene etter behov. De elektroniske oppslagene kan ikke inneholde flere opplysninger enn det som følger av reglene om oppslag av berammingslister. Den tekniske utformingen bør være tilpasset informasjonsformålet som begrunner reglene om oppslag av berammingslister. Den enkelte domstol bør tilstrebe en naturlig og diskret utforming, slik at tavlene ikke blir unødig iøynefallende.

6.8 Forslag til regelendringer

Domstolloven § 125

Retten kan ved kjennelse beslutte at et rettsmøte helt eller delvis holdes for lukkede dører

- a. når hensynet til statens forhold til fremmed makt krever det,
- b. når hensynet til privatlivets fred eller ærbarhet krever det,
- c. når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd,
- d. når en siktet er under 18 år, fornærmedes ettermæle krever det eller en siktet eller et vitne ber om det av grunner som retten finner fyllestgjørende,
- e. når vitnet avhøres anonymt, jf. straffeprosessloven § 130a, eller
- f. i krigstid når hensynet til militære operasjoner eller militære avdelingers sikkerhet eller andre særlige grunner krever det.

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, skal rettsmøtet holdes for lukkede dører, med mindre retten av særlige grunner beslutter at saken helt eller delvis føres for åpne dører. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Spørsmålet om å utelukke offentligheten forhandles for lukkede dører. En eller flere representanter for pressen skal på begjæring gis rimelig anledning til å uttale seg før spørsmål om begrensninger i forhandlingenes offentlighet blir forhandlet og avgjort i rettsmøte.

En kjennelse om lukkede dører kan ankes av representanter for pressen og pressens organisasjoner. Det stilles ikke krav om rettslig interesse for slik anke. Anken gis ikke oppsettende virkning.

Forskift om offentlighet i rettspleien

§ 1. Reglene i kapittelet her gjelder for alle berammede rettsmøter, bortsett fra rettsmøter som holdes til behandling av begjæringer som nevnt i straffeprosessloven § 100a, § 130a og § 234a, og planleggingsmøter som nevnt i tvisteloven § 9-4 tredje ledd. For rettsmøter i forliksrådet gjelder bare § 2.

7. Plikt til å vurdere meroffentlighet

Det er antatt at domstolene i dag kan praktisere meroffentlighet når det ikke foreligger forbud mot offentlighet. Dette er ikke nedfelt i lov eller forskrift, og er ikke ansett som en plikt for domstolen.

I straffesaker er det regler om dette i offentlighetsforskriftens § 8 annet ledd. Også i sivile saker har retten adgang til å tillate innsyn/utskrift dersom det ikke foreligger forbud mot det. Det vises til Tore Schei m.fl. Tvisteloven, kommentarutgave, side 649. Prinsippet om meroffentlighet er også fastslått i Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 10. mai 2007 "Os og Fusaposten" (Rt. 2007 s. 757), som gjaldt den tidligere bestemmelsen i tvistemålsloven § 135.

Ved en lovendring i Danmark i 2004 ble prinsippet om meroffentlighet nedfelt i retsplejelovens § 41 g første ledd: "Der kan gives aktindsigt i videre omfang end fastsat i §§ 41 a-41 f, med mindre andet følger af regler om tavshedspligt m.v."

I følge § 2 tredje ledd i den tidligere loven om offentlighet i forvaltningen pliktet forvaltningsorganet å vurdere om et dokument likevel burde gjøres kjent helt eller delvis, selv om det etter bestemmelser i loven kunne unntas fra offentlighet. Plikten til å vurdere meroffentlighet ble forsterket i § 11 i offentleglova av 2006. Det heter her:

"Meirinnsyn

Når det er høve til å gjere unntak frå innsyn, skal organet likevel vurdere å gi heilt eller delvis innsyn. Organet bør gi innsyn dersom omsyn til offentleg innsyn veg tyngre enn behovet for unntak."

Arbeidsgruppen mener at når det gjelder dokumentoffentlighet gir reglene tre kategorier: Den første kategorien er materiale eller opplysninger offentligheten eller pressen har krav på. Den andre kategorien er materiale eller opplysninger det er forbudt å gi utskrift av eller innsyn i. Den tredje kategorien omfatter materiale eller opplysninger det kan gis innsyn i, altså hvor det kan praktiseres meroffentlighet.

I straffesaker framgår det av straffeprosessloven § 28 annet ledd hva offentligheten har krav på innsyn i. Hovedregelen er at enhver har krav på utskrift av dommer. I sivile saker

finnes hovedregelen om dokumentoffentlighet i tvisteloven § 14-2 første ledd. Allmennheten har rett til innsyn i rettsbøker, rettsmeklingsprotokoller, rettsavgjørelser og sakskostnadsavgjørelser. Etter annet ledd har allmennheten også rett til innsyn i blant annet sluttinnlegg og bevis som fremlegges under muntlige forhandlinger.

Når det gjelder straffesaker, finnes reglene som forbyr offentliggjøring i straffeprosessloven § 28 tredje til femte ledd og i forskrift om offentlighet i rettspleien § 8 tredje ledd (§ 100a-saker). Når det gjelder sivile saker, finnes tilsvarende regler i tvisteloven § 14-4 tredje ledd. Bestemmelsene viser at det i praksis er få dokumenter som omfattes av forbudene mot offentliggjøring.

Ved å sammenholde reglene om når offentligheten har krav på et dokument, og om når det er forbudt å gi ut et dokument, ser en at retten har en vid adgang til å praktisere offentlighet i de tilfelle der allmennheten ikke har krav på innsyn/utskrift. Den vide skjønnsadgangen som retten har, gir grunnlag for at domstoler og dommere praktiserer reglene ulikt, noe arbeidsgruppen anser som klart uheldig. Forskjellsbehandling har også medført kritikk.

Ulik praksis har nær sammenheng med hvilket syn en har på meroffentlighet. Dette kan skyldes at dommeren er usikker på om det er adgang til å gi ut et dokument som allmennheten eller pressen ikke har krav på, men hvor det heller ikke gjelder noe forbud.

For å synliggjøre rettens vide adgang til å praktisere meroffentlighet, og dermed også motvirke forskjellsbehandling, bør det etter arbeidsgruppens mening innføres en generell regel om at retten plikter å vurdere meroffentlighet.

En lovfesting av plikt til å vurdere meroffentlighet, vil ha størst betydning for dokumentoffentlighet. Når det gjelder møteoffentlighet, står det i domstoloven § 125 og § 126 når dørene kan lukkes. Men også her bør dommeren vurdere om en i stedet for å lukke dørene skal benytte andre alternativer, for eksempel å la pressen være til stede med referatforbud.

Det er som hovedregel forbudt å referere fra rettsmøter utenfor hovedforhandling i straffesaker. En generell plikt til å vurdere meroffentlighet, vil være et signal om at dommeren bør vurdere om det bør gjøres unntak fra forbudet i det konkrete tilfellet.

Også når det gjelder spørsmål om berammete rettsmøter, er det adgang til å gi flere opplysninger enn de som er nevnt i offentlighetsforskriften §§ 3 og 4.

Arbeidsgruppen er likevel i tvil om en regel om meroffentlighet også bør omfatte møteoffentlighet med videre. Gruppen viser blant annet til at spørsmålet om meroffentlighet når det gjelder rettsmøter allerede er regulert i loven. Arbeidsgruppen mener dette er tilstrekkelig, og begrenser derfor konklusjonen til dokumentoffentlighet.

Arbeidsgruppen vil på denne bakgrunn foreslå at det inntas en bestemmelse i domstoloven som ny § 124a med følgende ordlyd:

”Dersom retten har adgang til å unnta et dokument fra offentlighet, skal retten likevel vurdere om innsyn eller utskrift bør gis.”

8. Dokumentoffentlighet i straffesaker

8.1 Den svenske og finske modellen

I Sverige og Finland er hovedregelen at bevismaterialet i straffesaker blir offentlig når tiltalebeslutningen oversendes domstolen. Dette er en annen modell enn vi har i Norge, hvor bare rettsavgjørelsen og tiltalebeslutningen blir offentlig. Det har vært et ønske fra presseorganisasjonene å innføre den samme ordning i Norge som i Sverige, jf. tingrettsdommer Robberstads studienotat side 23:

”Presseorganisasjonene i Norge har i flere år bedt om at en får samme regler som i Sverige. Det vil si at straffesaksdokumentene i utgangspunktet behandles som dokumenter etter offentlighetsloven (i Sverige: sekretsslagen), og at den taushetsplikt som dokumentet tidligere har vært undergitt, som hovedregel faller bort når dokumentene sendes domstolen sammen med en tiltalebeslutning.”

Robberstad fremhever at den svenske modellen for oversending av straffesaksdokumenter til domstolene er annerledes enn i Norge:

”For en norsk dommer er det en nærliggende innvending mot det svenske systemet at norske dommere ikke får tilsendt saksdokumentene i straffesak. Skal pressen eller allmennheten ha en videre adgang til dokumentene enn dommeren?

For å forstå de svenske reglene må en ta utgangspunkt i at i Sverige får retten samtidig med tiltalen oversendt de saksdokumentene som aktor vil påberope seg i saken. Dette var også ordningen i herreds- og byrettssaker i Norge forut for straffeprosessloven av 1981. I dag kan rettens formann be om å få låne saksdokumentene, jf. straffeprosessloven § 262 første ledd annet punktum, men det er bare i de sakene hvor tiltalte ikke har forsvarer, jf. § 267, at saksdokumentene rutinemessig sendes førsteinstansen. Retten undersøker om det trengs ytterligere bevis i saken og sender deretter dokumentene tilbake til påtalemyndigheten.

Lovendringen ble blant annet begrunnet med at en ville spare tid og arbeid ved at saksdokumentene ikke ble sendt retten. Det ble også vist til at en ville unngå at rettens formann ved studium av sakens dokumenter gjorde seg opp en forhåndsmening om saken. Men dette hensynet ble ikke tillagt stor så vekt at rettens formann skulle være avskåret fra å få dokumentene tilsendt.

Dersom enhver skulle kunne kreve å få tilsendt sakens dokumenter, bør det vurderes om også retten bør få dokumentene. Muntlighetsprinsippet og umiddelbarhetsprinsippet er sentrale i norsk straffeprosess, men bør ikke være avgjørende for spørsmålet om offentlighet.

For å gjennomføre den svenske ordningen skulle det likevel ikke være nødvendig at straffesaksdokumentene rutinemessig ble sendt domstolen. De fleste straffesaker blir enten ikke omtalt i pressen, eller bare i nokså beskjedne grad.”

Robberstad lister på side 24-25 i studienotatet opp argumenter for og i mot å innføre den svenske modellen i Norge. Robberstad konkluderer med at dette er et rettspolitisk spørsmål:

”Fra en juridisk synsvinkel ser jeg ikke vesentlige problemer med å innføre ”svenske” regler. Det dreier seg etter min mening om et rettspolitisk spørsmål. [...]”

Arbeidsgruppen mener at spørsmålet om å innføre samme system i Norge som man har i Sverige og Danmark er et rettspolitisk spørsmål, som faller utenfor arbeidsgruppens mandat.

En eventuell endring forutsetter en bred utredning, og vil medføre relativt store endringer langt ut over det isolerte spørsmålet om pressens innsynsrett. Rollefordelingen mellom domstolen og aktørene vil bli påvirket av en slik endring. Spørsmålet reiser både prinsipielle og praktiske problemstillinger som må vurderes før eventuelle endringer blir foretatt.

Arbeidsgruppen vil peke på at dagens ordning ble etablert da straffeprosessloven fra 1981 ble vedtatt, og ordningen representerte en endring sammenlignet med ordningen som gjaldt før straffeprosessloven. Etter vår oppfatning må dette spørsmålet vurderes ved en gjennomgang av straffeprosessloven, eller eventuelt som et eget lovarbeid.

8.2 Innsyn i og utskrift av tiltalebeslutninger og siktelser

I forskrift om offentlighet i rettspleien § 7 første ledd er pressen gitt rett til innsyn i tiltalebeslutninger i straffesaker som er til behandling i domstolene. Innsynsretten gjelder fra saken er berammet. Offentlighetsforskriften gir bare rett til innsyn. Pressen må henvende seg til påtalemyndigheten for å få rett til utskrift, jf. merknadene til forskriften § 7:

”Siktemålet med denne bestemmelsen er å gi pressen mulighet til å finne frem til de sakene som er av interesse på en enkel og praktisk måte. Bestemmelsen i første ledd gir pressen en rett til innsyn i tiltalebeslutninger som er til behandling ved domstolen. Innsynsretten gjelder fra saken er berammet og så lenge saken er til behandling ved domstolen, det vil si frem til saken er avsluttet. Det er opp til den enkelte domstol å finne praktiske løsninger for hvordan innsynsretten skal gjennomføres i praksis. En mulig løsning kan være å opprette pressemapper for tiltalebeslutningene.

Første ledd gir kun en rett til innsyn i tiltalebeslutningen. Pressen må henvende seg til politi- og påtalemyndigheten dersom den ønsker utskrift av tiltalen. Etter påtaleinstruksen § 22-7 har pressen rett til utskrift dersom tiltalebeslutningen er forkynt for tiltalte og det ikke er sannsynlig at saken helt eller delvis vil bli ført for lukkede dører.”

I praksis er det flere domstoler som praktiserer meroffentlighet ved å likestille rett til innsyn og utskrift.

Arbeidsgruppen foreslår at skillet mellom innsyn og utskrift for tiltalebeslutninger og siktelser i tilståelsessaker oppheves. Som angitt ovenfor i punkt 4.6, anbefaler arbeidsgruppen at pressen gis tilgang til tiltalebeslutninger og siktelser i tilståelsessaker i de elektroniske pressesidene. Dette vil innebære opphevelse av dagens skille mellom innsyn og utskrift for tiltalebeslutninger og siktelser i tilståelsessaker, ved at tilgang til de elektroniske pressesidene både gir rett til innsyn og utskrift.

8.3 Påtalemyndighetens rett til å unnta tiltalebeslutninger og siktelser fra offentlighet ved oversendelse til retten

Det følger av forskriften om offentlighet i rettspleien at ved oversending av tiltalebeslutningen til domstolen, kan påtalemyndigheten helt eller delvis forby offentlig

gjengivelse av tiltalebeslutningen. Tingrettsdommer Robberstad skriver på side 15 i studienotatet:

”- Også andre forhold vanskeliggjør domstolens håndtering av tiltalene. Ved oversendelse kan påtalemyndigheten helt eller delvis forby offentlig gjengivelse av tiltalebeslutningen, hvis den ikke er forkynt, eller hvis det er sannsynlig at den helt eller delvis vil bli ført for lukkede dører. Til dette må det bemerkes at tiltalen ofte forkynnes etter at den er oversendt domstolen. Det vil innebære et betydelig merarbeid om domstolen løpende skal holde seg a jour med om tiltalen er forkynt eller ikke. I tillegg kommer at opplysning om forkynning også bør gå fram av tiltalen som ligger i Lovisa.

- Påtalemyndigheten kan helt eller delvis forby offentlig gjengivelse av tiltalen. Det kan på prinsipielt grunnlag stilles spørsmål ved en slik regel. Det har neppe vært meningen at det skal kunne gjennomføres straffesaker i hemmelighet.

- Dersom vilkårene for det er tilstede, vil saken gå for lukkede dører, men allmennheten har etter min mening krav på å få vite at saken går for lukkede dører. Påtalemyndigheten får ha dette i bakhodet når tiltalen konkret utformes.

- Etter det jeg kjenner til, har denne regelen aldri vært praktisert av påtalemyndigheten i forhold til Oslo tingrett. Tingretten setter derfor alle tiltalene i pressemapper. Journalister får kopiere de tiltalene de ønsker. Dessuten sender tingretten ut tiltalene elektronisk hver fredag for uken som kommer, både i seksårssakene og i andre straffesaker av interesse.”

Arbeidsgruppen har vurdert hvorvidt forskrift om offentlighet i rettspleien bør endres, slik at påtalemyndigheten ikke lenger får anledning til helt eller delvis å forby offentlig gjengivelse av tiltalebeslutninger. Arbeidsgruppen vil imidlertid ikke foreslå en slik endring.

Endring av regelen ville innebære en praktisk forenkling, og så vidt arbeidsgruppen kjenner til er regelen sjelden brukt. Arbeidsgruppen ser imidlertid ikke bort fra at påtalemyndigheten i enkelte tilfeller kan ha behov for å unnta siktelsler og tiltalebeslutninger fra offentlighet også etter oversendelse til retten, og gruppen kan ikke se at det finnes andre hjemler for slikt unntak. Arbeidsgruppen har ikke full oversikt over konsekvensene en eventuell endring ville medføre, og ønsker derfor ikke å foreslå noen endring selv om dette ville medført en ønskelig forenkling i normaltillfellene.

En eventuell opphevelse av offentlighetsforskriften § 7 annet ledd bør vurderes nærmere, og da bør også representanter for påtalemyndigheten trekkes inn.

8.4 Innsyn i bevis som fremlegges i retten

I henhold til tvisteloven § 14-2 andre ledd bokstav c har allmennheten rett til innsyn i bevis som er påberopt under muntlige forhandlinger eller i angitte skriftlige innlegg til retten. Dette innebærer at tilhørere, deriblant pressen, under sivile saker kan be om kopi av de skriftlige bevis som dokumenteres i retten. I straffesaker gjelder det ikke en tilsvarende innsynsrett for allmennheten til bevis som fremlegges i retten.

Robberstad skriver i sitt studienotat side 17 flg:

”Også når det gjelder straffesaker er tiden etter min mening inne til å innføre en viss dokumentoffentlighet.

Etter den danske rettspleieloven, § 41, kan representanter for pressen få låne hjelpebilag og riss over gjerningsstedet. I Norge har aktor ofte laget et såkalt faktisk utdrag som blant annet inneholder kart over åstedet, rapporter om ransaking og beslag og laboratorieundersøkelser. Det vil etter min mening være ubetenkelig om representanter for pressen fikk låne et eksemplar av dette faktiske utdraget for å kvalitetssikre rettsreferatet. Legeerklæringer må holdes utenfor.

I større narkotikasaker er det blitt vanlig at retten avspiller opptak av telefonsamtaler som er blitt avlyttet. Retten, aktor og forsvarer har vanligvis en utskrift slik at de kan følge med. Samtalene har ofte en form som gjør det vanskelig å forstå innholdet dersom en ikke har utskrift. Journalister bør også kunne få låne en utskrift.

Også i dag får journalister i noen grad utlevert skriftlig materiale, enten av aktor eller forsvarer. Aktor har hjemmel i påtaleinstruksen § 15-5 for å låne ut dokumenter i en verserende straffesak når særlige hensyn foreligger, og det antas ubetenkelig av hensyn til sakens videre behandling. Bestemmelsen er kommentert i rapporten "Statsadvokatene og mediene" (nr.1/2000) side 76-77.

Men det synes mye å bero på aktors eller forsvarers velvilje hva som pressen får kopi av. Når journalistene henvender seg til rettens administrator, er det ikke uvanlig at retten viser journalisten videre til aktor.

At dommeren prøver å løse "problemet" ved å henvise journalister til partene, og håpe at spørsmålet "løser seg", er ingen god praksis. Regelen i straffesaker burde være som i den nye tvisteloven: Dersom det legges fram et dokument i retten, har allmennheten i utgangspunktet rett til innsyn. Men retten kan gjøre unntak dersom vilkårene er tilstede. I sivile saker er en del unntak nevnt i § 14-4.

I straffesaker bør pressen være forpliktet til å levere dokumenter tilbake.

Når det gjelder dommerens taushetsplikt, viser jeg til domstoloven § 63a tredje ledd, hvor det uttales at paragrafen ikke gjelder for noe som har kommet fram i et rettsmøte eller en rettsavgjørelse."

Arbeidsgruppen mener at det kan anføres gode praktiske grunner til at pressen bør gis innsyn i bevis som framlegges for retten. Etter vår oppfatning må imidlertid dette spørsmålet ses i sammenheng med spørsmålet som behandles under avsnitt 8.1 ovenfor, og disse spørsmålene bør utredes samlet.

8.5 Bør retten til innsyn og utskrift tidsbegrenses?

I dag har ingen krav på innsyn i en straffedom som er eldre enn fem år, jf. straffeprosessloven § 28 andre ledd andre punktum. På dette punkt kan domstolene utøve meroffentlighet. Dersom det gjelder forbud mot offentlig gjengivelse av avgjørelsen, kan det bare kreves innsyn i avgjørelsens slutning, jf. § 28 andre ledd første punktum. Også retten til innsyn i slutningen i rettsavgjørelser som er forbudt offentlig gjengitt gjelder bare i fem år.

Det er uttalt i forarbeidene til straffeprosessloven § 28 andre ledd at domstolene bør være tilbakeholdne med å avslå slike begjæringer fra massemedia dersom det gis aktverdige grunner for begjæringen, jf. Innst. O. nr. 28 (1998-99) side 16:

"Komiteen vil presisere at det er av stor betydning for allmennheten at media har adgang til å referere avsagte dommer. Blant annet vil det være av betydning for den kriminalpolitiske debatten at det gis informasjon om straffeutmålinger sett i relasjon til den typen kriminelle handlinger som er utført. Det vil også være av betydning for samfunnsdebatten at media har anledning til å skaffe seg kjennskap til eldre dommer, når disse settes inn i en større sammenheng, eksempelvis en analyse av endringer i straffeutmålinger i sammenliknbare saker over tid. Komiteen har imidlertid også

forståelse for argumentet om at det kan føre til problemer for den straffedømtes rehabilitering dersom det gis en generell rett til innsyn i gamle dommer, og mener at departementet har funnet frem til et rimelig kompromiss gjennom å foreslå at krav om utskrift av en dom kan avslås hvis dommen er eldre enn 5 år, eller den som krever utskrift bare identifiserer dommen ved siktedes navn. Komiteen vil imidlertid påpeke at domstolene bør være tilbakeholdne med å avslå slike søknader fra media, dersom det gis aktverdige grunner for søknaden. Komiteen vil for øvrig minne om at tidligere straffedømte også er beskyttet av de alminnelige regler om ansvar for urettmessig publisering av slike opplysninger som fremkommer blant annet gjennom fortolkning av straffeloven § 390 om krenkelse av privatlivets fred.

I studienotatet side 19 mener tingrettsdommer Robberstad at loven bør endres slik at pressen gis rett til utskrift uavhengig av avgjørelsens alder.

Arbeidsgruppen har vurdert hvorvidt tidsbegrensningen bør oppheves, men har kommet til at regelen bør opprettholdes.

En begrunnelse for tidsbegrensningen er hensynet til at domfelte skal kunne bli ferdig med saken. Det ville være uheldig om enhver kunne kreve innsyn i en straffedom, uavhengig av avgjørelsens alder. En slik ordning kan også lett "hule ut" tidsbegrensningssystemet som er etablert for politiattester og utskrifter fra strafferegisteret.

Hensynet har imidlertid ikke like stor vekt i forhold til pressen, særlig ikke i tilfeller hvor domfelte er involvert i nye straffbare forhold. Innsyn i eldre avgjørelser kan være nødvendig for at pressen skal kunne ivareta sine oppgaver.

Arbeidsgruppen har vurdert om det bør gis særregler som gir pressen større krav på innsyn enn allmennheten, men har kommet til at dette ikke vil være heldig og foreslår derfor ingen særregel for pressen på dette punktet.

Etter arbeidsgruppens oppfatning vil imidlertid kombinasjonen av en hovedregel om at innsyn ikke kan kreves i avgjørelser som er eldre enn fem år og den foreslåtte kodifiseringen av meroffentlighetsprinsippet i en ny § 124a i domstolloven gi en god løsning. Ingen vil ha rettskrav på innsyn i avgjørelser eldre enn fem år, og dette sikrer personvern hensynene. Samtidig vil meroffentlighetsprinsippet medføre at det gis innsyn i eldre avgjørelser når det foreligger saklig grunn, og dette vil normalt være tilfellet når pressen ber om innsyn i en avgjørelse.

Etter arbeidsgruppens oppfatning må det legges til grunn at en innsynsforespørsel fra pressen normalt er saklig begrunnet. Domstolene bør være tilbakeholdne med å overprøve pressens egne vurderinger på dette punktet, og det bør foreligge klare holdepunkter dersom man skal komme til at det ikke foreligger saklig grunn.

8.6 Forslag til regelendringer

1. Offentlighetsforskriften (Forskrift om offentlighet i rettspleien av 2001-07-06)

Kapittel 2. Pressens rett til innsyn og utskrift i tiltalebeslutninger i domstolen

§ 7.

Pressen har rett til innsyn i *og utskrift av* tiltalebeslutninger i straffesaker og *siktelser i saker som skal behandles etter straffeprosessloven § 248* som er til behandling ved domstolen. Innsynsretten gjelder fra det tidspunkt saken er berammet. Innsynsretten gjelder ikke når det av hensyn til rikets sikkerhet eller forholdet til fremmed stat vil være betenkelig å gi innsyn.

9. Referatoffentlighet

9.1 Rett til å gjengi fra rettsavgjørelser

9.1.1 Dagens regler

Hovedregelen i domstolloven § 124 er at alle rettsavgjørelser (dommer, kjennelser og beslutninger) er offentlige, og at de kan gjengis offentlig fra det tidspunkt de er avsagt.

Reglene om unntak fra referatoffentligheten er samlet i domstolloven § 130. Unntakene er gitt av hensyn til personvern og av hensyn til etterforskningen av en straffesak. Retten kan fastsette referatforbud ved beslutning, og normalt fremgår begrensningene i adgangen til å referere fra avgjørelsen av avgjørelsens forside.

I henhold til domstolloven § 130 første ledd kan retten forby at hele eller deler av en rettsavgjørelse gjengis offentlig dersom:

- Hensynet til privatlivets fred eller fornærmedes ettermåle krever det.
- Etterforskningshensyn krever at en kjennelse eller beslutning avsagt i en straffesak utenfor hovedforhandling ikke blir offentlig gjengitt.

Etter domstolloven § 130 andre ledd kan retten forby at rettsavgjørelsen gjengis offentlig før avgjørelsen er meddelt partene og fornærmede eller etterlatte i lovbestemt rekkefølge. Unntak etter § 130 tredje ledd kan ikke gjøres for lengre tid enn to uker etter avsigelse av avgjørelsen. Unntaksbestemmelsen ble tatt inn i domstolloven ved lov nr. 37 for 1999, men den svarer i hovedsak til tidligere rett.

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, kan rettsavgjørelser bare gjengis offentlig i anonymisert form, jf. domstolloven § 130 tredje ledd. Det samme gjelder i saker mellom personer som er eller har vært samboere.

I Dommerforeningens mediehåndbok punktene 7.2.2 og 7.2.3 er det gitt nærmere beskrivelse/ anbefalinger om når det bør og kan gjøres unntak etter domstolloven § 130.

9.1.2 Sammenhengen i regelverk – kobling til reglene om utskrift

Reglene om rett til utskrift av en rettsavgjørelse er koblet til reglene om referatoffentlighet ved at det ikke er rett til utskrift av en avgjørelse hvor retten har satt forbud mot offentlig gjengivelse, jf. straffeprosessloven § 28 andre ledd og tvisteloven § 14-3 første ledd. Både med dagens regler og de reglene arbeidsgruppen foreslår vil pressen likevel ha innsynsrett i avgjørelser med gjengivelsesrestriksjoner i det tidsrommet avgjørelsen er utlagt på pressesidene, jf. forskriftens § 10. Avgjørelsen må alltid være tydelig merket med eventuelle begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse. Arbeidsgruppen foreslår at det kun er avgjørelser merket med "forbud mot utskrift" som ikke skal overføres til elektroniske pressesider.

9.1.3 Er det behov for endringer i reglene i domstolloven § 130 om unntak fra retten til å referere fra rettsavgjørelser?

Arbeidsgruppen anbefaler at det innføres en regel i domstolloven § 130 tredje ledd om at rettsavgjørelser i saker om tvangsinngrep etter tvisteloven kapittel 36 bare kan gjengis offentlig i anonymisert form. Det vises til at slike saker gjennomgående omhandler sterkt personlige forhold. I Dommerforeningens mediehåndbok er det anbefalt på side 32 at selv om det ikke er bestemt i loven, bør rettsavgjørelser i slike saker bare tillates gjengitt offentlig i anonymisert form.

Det følger av tvisteloven § 36-7 første ledd at sakens dokumenter er unntatt offentlighet i saker om administrative tvangsvedtak. Begrepet "sakens dokumenter" omfatter i utgangspunktet også dommen, men ut fra tvistelovens forarbeider synes det ikke å ha vært hensikten at også dommen skal være unntatt fra offentlighet. Forarbeidene synes å forutsette at dommen skal kunne gjengis anonymisert, og etter arbeidsgruppens oppfatning må dette også være riktig med dagens ordlyd i tvisteloven § 36-7. Som en presisering av gjeldende rett foreslår arbeidsgruppen å tilføye følgende regel som ny § 36-7 (1) annet punktum i tvisteloven:

"Rettsens avgjørelse kan bare gjengis offentlig i anonymisert form."

Arbeidsgruppen anbefaler for øvrig at kriteriene for unntak fra retten til å referere fra rettsavgjørelser i domstolloven § 130 videreføres som i dag.

9.1.4 Bør forbud mot å gjengi en rettsavgjørelse fastsettes ved kjennelse med krav om begrunnelse?

Det følger av tvisteloven § 19-6 fjerde ledd at dommer og kjennelser skal begrunnes. Loven stiller ikke krav om at en beslutning må være konkret begrunnet. Dette innebærer at i de tilfeller hvor avgjørelser om unntak fra offentlighet skal skje ved kjennelse, gjelder det et krav om begrunnelse. Dette er i dag tilfelle for avgjørelser om lukkede dører, jf. domstolloven § 125 første ledd.

Forbud mot offentlig gjengivelse av hele eller deler av en rettsavgjørelse treffes derimot ved beslutning, jf. domstolloven § 130 første ledd.

Tingrettsdommer Leiv Robberstad fremhever på side 12 i sitt studienotat at det vil bidra til en kvalitetssikring av rettens avgjørelser om offentlighet, dersom alle avgjørelser som gjør unntak fra offentligheten blir truffet ved kjennelse.

Arbeidsgruppen anbefaler at domstolloven § 130 første ledd endres slik at det stilles krav om at forbud mot offentlig gjengivelse av en rettsavgjørelse må fastsettes ved kjennelse. Endringen medfører at det innføres krav om begrunnelse, noe som bidrar til å sikre kvaliteten på avgjørelsen og letter overprøvingsinstansens arbeid. Begrunnelsen vil også fungere opplysende i forhold til brukerne. Endringen bedrer dessuten sammenhengen i regelverket, ettersom avgjørelser om lukkede dører allerede treffes ved kjennelse.

Kravet om at avgjørelsen skal treffes ved kjennelse, omfatter ikke typetilfellene som behandles i § 130 siste ledd. Her følger det direkte av loven at rettens avgjørelser i visse sakstyper kun kan gjengis i anonymisert form, og dette gjelder uavhengig av om det er avsagt en kjennelse eller ikke.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør kjennelse om begrensningen i retten til offentlig gjengivelse kunne fastsettes av rettens leder alene. Dette har først og fremst en praktisk begrunnelse – spørsmålet om begrenset adgang til offentlig gjengivelse blir ofte ikke vurdert før det foreligger en innsynsforespørsel, og da vil det ofte være praktisk vanskelig – om ikke umulig – å samle retten for å avsi kjennelsen. Gruppen kan ikke se at verken prinsipielle eller praktiske grunner kan tilsi at spørsmålet må behandles av den samlede rett.

Arbeidsgruppen understreker at kravet til begrunnelse ikke kan være for strengt. Ofte vil det være tilstrekkelig å vise til lovregelen samt de konkrete omstendighetene som begrunner unntaket. Det vil normalt ikke være noen grunn til eksempelvis å gjennomgå partenes syn på spørsmålet om begrensning i referatadgangen.

Gruppen foreslår at det tas inn et eget rubrikkfelt i Lovisa, hvor det kan inntas en kort begrunnelse for begrensningene i retten til offentlig gjengivelse som er truffet i medhold av § 130 første ledd.

9.2 Rett til å referere fra forhandlinger

9.2.1 Dagens regler

Det er som hovedregel rett til å referere fra rettsmøter, jf. domstolloven § 124 første ledd. Dette gjelder selv om rettsmøtet går for lukkede dører, med mindre det er avsagt kjennelse om referatforbud etter domstolloven § 129 andre ledd.

Det gjelder unntak fra dette utgangspunktet om offentlighet for rettsmøter utenfor hovedforhandling i straffesaker. Etter domstolloven § 129 første ledd er det forbudt å gjengi offentlig noe av forhandlingene i rettsmøte utenfor hovedforhandlingen i straffesaker, for eksempel fengslingsmøter, hvis ikke retten har gitt tillatelse. Forbudet gjelder ikke rettsmøter om tilståelsesdom etter straffeprosessloven § 248, hvor det som hovedregel er rett til å referere.

For andre rettsmøter kan retten nedlegge helt eller delvis referatforbud fra forhandlingene ved kjennelse med hjemmel i domstollosen § 129 andre ledd. Dette kan skje:

- når retten frykter at offentlig gjengivelse av forhandlingene vil kunne ha skadelig virkning på opplysningen eller på dømmelsen av saken, eller
- når rettsmøtet holdes eller kan holdes for lukkede dører.

Det følger videre av § 129 tredje ledd at i saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller og fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, er det forbud mot offentlig gjengivelse av forhandlingene, med mindre retten av særlige grunner beslutter at offentlig gjengivelse i anonymisert form helt eller delvis tillates.

9.2.2 Er det behov for justeringer i reglene i § 129 andre og tredje ledd om unntak fra retten til referat fra forhandlingene?

Arbeidsgruppen anbefaler at det inntas i domstollosen § 129 tredje ledd et forbud mot referat fra forhandlingene i saker om tvangsinngrep etter tvisteloven kapittel 36. Som nevnt ovenfor i punkt 9.4 vil slike saker gjennomgående omhandle sterkt personlige forhold.

Saker om administrative tvangsinngrep går som hovedregel for lukkede dører, jf. tvisteloven § 36-7, men referatforbud må i dag beslutes særskilt ved kjennelse. Slik avgjørelse kan være nødvendig i tilfeller hvor pressen er gitt tilgang til det lukkede rettsmøtet etter domstollosen § 127. Etter arbeidsgruppens oppfatning er det en bedre løsning at referatforbud i disse sakene følger direkte av loven.

Arbeidsgruppen anser for øvrig at kriteriene for unntak fra retten til å referere fra forhandlinger i domstollosen § 129 andre ledd bør videreføres som i dag.

9.2.3 Bør det innføres adgang til å referere fra rettsmøter utenfor hovedforhandlingen?

Som nevnt ovenfor i punkt 9.7, følger det av domstollosen § 129 første ledd at det er forbudt å gjengi offentlig noe av forhandlingene i rettsmøte utenfor hovedforhandlingen, med unntak av saker om tilståelsesdom etter straffeprosessloven § 248.

Et flertall i Kildevernutvalget gikk i NOU 1988: 2 punkt III 3.2 inn for at det som hovedregel også skulle være adgang til å referere fra rettsmøter utenfor hovedforhandlingen, men slik at retten ved kjennelse helt eller delvis kunne forby offentlig gjengivelse av forhandlingene. Dette ble ikke fulgt opp av Justisdepartementet i Ot. prp. nr. 55 (1997-98).

Arbeidsgruppen har vurdert hvorvidt hovedregelen om referatforbud fra rettsmøter i straffesaker utenfor hovedforhandling bør oppheves, slik at referatforbud må beslutes i det enkelte tilfelle. En slik endring vil i praksis ha størst betydning i fengslingsaker. Det har blitt foreslått at man samtidig tar inn en formulering om referatforbud i malen for fengslingskjennelser i Lovisa. Arbeidsgruppen foreslår imidlertid ikke en slik endring.

Problemstillingen er mest aktuell i fengslingssaker. I disse sakene vil hensynet til etterforskningen og andre legitime hensyn i de fleste tilfeller tilsi at retten til å referere fra rettsmøtet begrenses. Etter arbeidsgruppens oppfatning vil den faktiske hovedregel derfor være referatforbud også etter en eventuell endring. Dersom hovedregelen om referatoffentlighet "snus", risikerer man etter gruppens oppfatning å komplisere bruken av regelverket og øke risikoen for at det skal skje feil ved at nødvendige beslutninger om referatforbud ikke blir truffet. Arbeidsgruppen mener derfor at det er hensiktsmessig å ha en hovedregel om referatforbud i disse tilfellene.

9.3 Forslag til regelendringer

Domstoloven § 129

I straffesaker må ingen gjengi offentlig noe av forhandlingene i rettsmøte utenfor hovedforhandlingen, med unntak for saker om tilståelsesdom etter straffeprosessloven § 248.

Ellers kan retten ved kjennelse helt eller delvis forby offentlig gjengivelse av forhandlingene i rettsmøte

- a. når retten frykter at offentlig gjengivelse av forhandlingene vil kunne ha skadelig virkning på opplysningen eller på dømmelsen av saken, eller
- b. når rettsmøtet holdes eller kan holdes for lukkede dører

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven, i saker mellom ektefelle eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, *og i saker etter tvisteloven kapittel 36*, må forhandlingene ikke gjengis offentlig, med mindre retten av særlige grunner beslutter at offentlig gjengivelse i anonymisert form helt eller delvis tillates. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Referatforbud etter første eller annet ledd gjelder til retten beslutter at det skal oppheves. Forbud etter annet ledd bokstav a gjelder aldri lenger enn til dom er avsagt. Forbud etter annet ledd skal oppheves når det antas at grunnen til forbudet ikke lenger er til stede og kan ankes av dem som har vært til stede under forhandlingen.

Domstoloven § 130

Retten kan *ved kjennelse* forby at hele eller deler av en rettsavgjørelse gjengis offentlig hvis

- a. hensynet til privatlivets fred eller fornærmedes ettermæle krever det, eller
- b. etterforskningshensyn krever at en kjennelse eller beslutning avsagt i en straffesak utenfor hovedforhandling ikke blir offentlig gjengitt.

Forbudet gjelder til retten beslutter at det skal oppheves, *og kan treffes av rettens leder alene*. Forbud etter bokstav a gjelder ikke en domsslutning så langt den kan gjengis uten å røpe noens identitet. Enhver kan anke et forbud eller en nektelse av å oppheve et forbud etter leddet her.

Retten kan forby at rettsavgjørelser gjengis offentlig før avgjørelsen er meddelt partene og fornærmede eller etterlatte i lovbestemt rekkefølge, jf. straffeprosessloven § 93 a annet ledd annet punktum. Slikt forbud gjelder likevel ikke for lengre tid enn to uker etter avsigelsen av rettsavgjørelsen.

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven, i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, *og i saker etter tvisteloven kapittel 36*, kan

rettsavgjørelser bare gjengis offentlig i anonymisert form. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Tvisteloven § 36-7

Sakens dokumenter er unntatt offentlighet. *Rettens avgjørelse kan bare gjengis offentlig i anonymisert form.*

Rettsmøter holdes for lukkede dører. Rettsmøter kan likevel holdes helt eller delvis for åpne dører dersom den private part begjærer det, og retten finner dette ubetenkelig ut fra hensynet til sakens opplysning, til den private part selv og andre.

10. Offentlighetskategoriene i Lovisa

I saksbehandlingssystemet Lovisa fremgår kategorier som dommeren skal krysse/trykke på når avgjørelser skal unntas fra offentlighet.

I studierapporten side 32 skriver tingrettsdommer Robberstad:

”12. Lovisa-systemet.

De kategorier som domstolenes saksbehandlingssystem opererer med, bør gjennomgås og endres. Det bør blant annet fremgå av påskriften på 1. side i avgjørelsen om et forbud mot offentlig gjengivelse er hjemlet i § 130 første ledd, bokstav a) av hensyn til privatlivets fred, eller bokstav b) hensynet til etterforskningen”.

I høringsuttalelse fra Norsk Redaktørforening og Norsk Presseforbund til Domstoladministrasjonens forstudie om elektroniske pressesider punkt 4.1.8 fremgår:

”Andre spørsmål:

Avslutningsvis vil vi gjerne ta opp gjeldende praksis med merking av ”offentlighetsgrad” i ulike rettsavgjørelser. Som vi tidligere har meldt inn til Domstoladministrasjonen er LOVISA’s merkealternativer på dette området altfor lite nyansert. Dette illustreres også i arbeidsgruppens eksempel fra veiledningen i Oslo tingrett, inntatt på side 6 øverst, om at man må anonymisere ”parter, siktede og fornærmede hvis avgjørelsen er påført ’kan bare gjengis offentlig i anonymisert form, jf domstoloven § 130a’ og også fjerne identifiserende opplysninger. Dessverre opplever mediene ofte at all personinformasjon fjernes i slike tilfeller, selv om det ofte bare er fornærmede som har krav på anonymisering, og svært sjelden siktede. Det vil spare både redaksjonene og domstolene for en del ergrelser og tid om LOVISA kan utstyres med noe mer presise merkingsalternativer, og at man samtidig sikrer at merkingen framkommer på utskriften. Dette kan skje ved at merkingen plasseres mer sentralt på forsiden av rettsavgjørelsen”.

Arbeidsgruppen anbefaler at Domstoladministrasjonen gjennomgår offentlighetskategoriene i Lovisa for å gjøre disse mer fleksible og nyanserte. Det vises til at en fleksibel og riktig avmerking i Lovisa blir enda viktigere enn i dag hvis det innføres en modell hvor det er dommerens avmerking i Lovisa som styrer om en rettsavgjørelse skal overføres til de elektroniske pressesidene, jf. ovenfor i punktene 4.3 og 4.6.

Ved gjennomgangen må det også tas hensyn til eventuelle endringer i offentlighetsreglene som måtte bli vedtatt med utgangspunkt i rapportens øvrige deler. Det bør da også vurderes

å endre Lovisa slik at man får et tekstfelt hvor begrunnelsen for kjennelse om begrenset referatadgang kan gjengis, jf. kapittel 8 ovenfor.

11. Økonomiske og administrative konsekvenser

Arbeidsgruppen har i tråd med mandatet vurdert de økonomiske og administrative konsekvensene av forslagene i denne rapporten.

Etter arbeidsgruppens oppfatning er de fleste endringsforslagene regeltekniske tilpasninger og vedlikehold, som medfører små økonomiske og administrative konsekvenser.

Noen av arbeidsgruppens forslag innebærer imidlertid behov for tilpasning av saksbehandlingssystemet og teknologiske løsninger. Både regelendringsforslagene og den generelle gjennomgangen av offentlighetskategoriene i Lovisa vil sannsynligvis medføre kostnader på teknologisiden.

Også forslaget om elektroniske pressesider vil sannsynligvis medføre kostnader. Man har startet prøvedrift med elektroniske pressesider. Selve nettløsningen og pressens påloggingsportal er etablert og i drift, men publiseringen i domstolene er manuell. Dette innebærer at den enkelte domstol må bruke personalressurser på å legge dokumenter inn på det lukkede presseområdet.

Dersom de elektroniske pressesidene skal videreutvikles slik at publiseringen skjer automatisk, for eksempel direkte fra saksbehandlingssystemet Lovisa, må det påregnes ytterligere kostnader på teknologisiden. Dette vil imidlertid spare ressurser i domstolene, ved at man ikke trenger å legge ut dokumentene manuelt og ved at man slipper å oppdatere de fysiske pressemappene lokalt. Arbeidsgruppen antar at overgang til elektroniske pressesider vil innebære en nettobesparelse for domstolene på sikt.

12. Arbeidsgruppens forslag til regelendringer

Arbeidsgruppen har foreslått en rekke endringer i gjeldende lover og forskrifter. Endringsforslagene er som følger:

12.1 Endringer i domstoloven

Ny § 124a

"Dersom retten har adgang til å unnta et dokument fra offentlighet, skal retten likevel vurdere om innsyn eller utskrift bør gis."

§ 125

Retten kan ved kjennelse beslutte at et rettsmøte helt eller delvis holdes for lukkede dører

- a. når hensynet til statens forhold til fremmed makt krever det,
- b. når hensynet til privatlivets fred eller ærbarhet krever det,
- c. når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd,

- d. når en siktet er under 18 år, fornærmedes ettermæle krever det eller en siktet eller et vitne ber om det av grunner som retten finner fyllestgjørende,
- e. når vitnet avhøres anonymt, jf. straffeprosessloven § 130 a, eller
- f. i krigstid når hensynet til militære operasjoner eller militære avdelingers sikkerhet eller andre særlige grunner krever det.

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, skal rettsmøtet holdes for lukkede dører, med mindre retten av særlige grunner beslutter at saken helt eller delvis føres for åpne dører. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Spørsmålet om å utelukke offentligheten forhandles for lukkede dører. En eller flere representanter for pressen skal på begjæring gis rimelig anledning til å uttale seg før spørsmål om begrensninger i forhandlingenes offentlighet blir forhandlet og avgjort i rettsmøte.

En kjennelse om lukkede dører kan ankes av representanter for pressen og pressens organisasjoner. Det stilles ikke krav om rettslig interesse for slik anke. Anken gis ikke oppsettende virkning.

§ 129

I straffesaker må ingen gjengi offentlig noe av forhandlingene i rettsmøte utenfor hovedforhandlingen, med unntak for saker om tilståelsesdom etter straffeprosessloven § 248.

Ellers kan retten ved kjennelse helt eller delvis forby offentlig gjengivelse av forhandlingene i rettsmøte

- a. når retten frykter at offentlig gjengivelse av forhandlingene vil kunne ha skadelig virkning på opplysningen eller pådømmelsen av saken, eller
- b. når rettsmøtet holdes eller kan holdes for lukkede dører

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven, i saker mellom ektefelle eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, og i saker etter tvisteloven kapittel 36, må forhandlingene ikke gjengis offentlig, med mindre retten av særlige grunner beslutter at offentlig gjengivelse i anonymisert form helt eller delvis tillates. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Referatforbud etter første eller annet ledd gjelder til retten beslutter at det skal oppheves. Forbud etter annet ledd bokstav a gjelder aldri lenger enn til dom er avsagt. Forbud etter annet ledd skal oppheves når det antas at grunnen til forbudet ikke lenger er til stede og kan ankes av dem som har vært til stede under forhandlingen.

§ 130

Retten kan ved kjennelse forby at hele eller deler av en rettsavgjørelse gjengis offentlig hvis

- a. hensynet til privatlivets fred eller fornærmedes ettermæle krever det, eller
- b. etterforskningshensyn krever at en kjennelse eller beslutning avsagt i en straffesak utenfor hovedforhandling ikke blir offentlig gjengitt.

Forbudet gjelder til retten beslutter at det skal oppheves, og kan treffes av rettens leder alene. Forbud etter bokstav a gjelder ikke en domsslutning så langt den kan gjengis uten å røpe noens identitet. Enhver kan anke et forbud eller en nektelse av å oppheve et forbud etter leddet her.

Retten kan forby at rettsavgjørelser gjengis offentlig før avgjørelsen er meddelt partene og fornærmede eller etterlatte i lovbestemt rekkefølge, jf. straffeprosessloven § 93 a annet ledd annet punktum. Slikt forbud gjelder likevel ikke for lengre tid enn to uker etter avsigelsen av rettsavgjørelsen.

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven, i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, og i saker etter tvisteloven kapittel 36, kan rettsavgjørelser bare gjengis offentlig i anonymisert form. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Arbeidsgruppen anbefaler at domstolloven § 131a oppheves, slik at reglene om fotografering og opptak med videre følger av domstolloven § 131. Arbeidsgruppen foreslår følgende ordlyd i § 131:

§ 131

Under rettsmøter kan fotografering og filmopptak bare skje med rettens tillatelse. Det samme gjelder opptak for radio, fjernsyn eller internett.

Rettens tillatelse kan gis når det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken og heller ikke andre hensyn taler avgjørende imot. Før tillatelse gis, skal partene ha anledning til å uttale seg.

Det er forbudt å fotografere eller gjøre opptak av siktede eller domfelte på veg til eller fra rettsmøtet, under rettsmøtet, eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, uten vedkommendes samtykke.

Kongen kan gi nærmere regler til utfylling og gjennomføring av disse bestemmelser.

Kongen kan i forskrift gi saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven for søknad om tillatelse til fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse. Unntak fra tjenesteloven § 11 andre ledd kan bare gjøres når det er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder hensynet til privatpersoners beskyttelsesverdige interesser.

§ 198

Den, som under et retsmøte forstyrrer forhandlingen eller kommer med upassende uttalelser eller utilbørlige personlige angrep eller forøvrig krænker domstolens værdighet, eller som ikke lyder et paabud fra retten eller dens formand, kan straffes med bøter.

Det samme gjelder den, som i et processkrift kommer med fornærmelser mot retten eller med andre usømmelige uttalelser.

Med bøter straffes også den som foretar fotografering eller opptak i strid med forskriftene i § 131, eller som offentliggjør et bilde eller opptak tatt i strid med disse forskrifter.

Straf etter denne paragraf er ikke til hinder for, at gjerningen forfølges paa sedvanlig maate, men kommer i betragtning ved strafutmaalingen.

12.2 Endringer i tvisteloven

§ 36-7

(1) Sakens dokumenter er unntatt offentlighet. *Rettens avgjørelse kan bare gjengis offentlig i anonymisert form.*

(2) Rettsmøter holdes for lukkede dører. Rettsmøter kan likevel holdes helt eller delvis for åpne dører dersom den private part begjærer det, og retten finner dette ubetenkelig ut fra hensynet til sakens opplysning, til den private part selv og andre.

12.3 Endringer i forskrift om offentlighet i rettspleien

§ 1

Reglene i kapittelet her gjelder for alle berammede rettsmøter, bortsett fra rettsmøter som holdes til behandling av begjæringer som nevnt i straffeprosessloven § 100a, § 130a og § 234a, og planleggingsmøter som nevnt i tvisteloven § 9-4 tredje ledd. For rettsmøter i forliksrådet gjelder bare § 2.

§ 7

Pressen har rett til innsyn i og utskrift av tiltalebeslutninger i straffesaker og siktelser i saker som skal behandles etter straffeprosessloven § 248 som er til behandling ved domstolen. Innsynsretten gjelder fra det tidspunkt saken er berammet. Innsynsretten gjelder ikke når det av hensyn til rikets sikkerhet eller forholdet til fremmed stat vil være betenkelig å gi innsyn.

Ny § 7a

Begrepet "presse" omfatter i denne forskriften alle som opptrer på vegne av massemedier som avis, ukeblad, fagblad, nettpublikasjoner, tv og radio, uten hensyn til medlemskap i presseforbund eller lignende, og som har forpliktet seg til å følge de pressefaglige og presseetiske normer. Frilansjournalister med journalistikk som hovedyrke og som leverer til medier som har forpliktet seg til å følge de pressefaglige og presseetiske normer, omfattes også av pressebegrepet.

§ 10

Domstolene skal legge dommer og kjennelser på lukkede nettsider for pressen. Det samme gjelder tiltaler og siktelser i tilståelsessaker etter straffeprosessloven § 248 fra det tidspunkt saken er berammet. Beslutninger om samtykke eller nektelse av fremme av anke skal også legges på de elektroniske pressesidene.

Når det foreligger forbud mot å gi utskrift av en rettsavgjørelse, skal bare avgjørelsens slutning legges på pressesidene.

Pressen skal gjøres kjent med forbud mot offentlig gjengivelse.

Rettsavgjørelser skal ligge på pressesidene i to måneder.

Plikten til å ha elektroniske pressesider gjelder ikke for forliksrådene.

Den enkelte domstol kan i tillegg til å legge avgjørelsen ut på pressesidene, ha en særskilt fysisk mappe over avgjørelser hvor pressen har rett til innsyn.

Domstoladministrasjonen behandler søknader om tilgang til pressesidene.

Domstoladministrasjonen kan frata et presseorgan tilgangen til pressesidene dersom presseorganet har misbrukt informasjon hentet fra de elektroniske pressesidene.

Klager etter denne sjuende og åttende ledd framsettes for tingretten hvor Domstoladministrasjonen har sitt verneting. Tingretten avgjør klagen ved kjennelse. Tingrettens kjennelse kan påankes.

§ 11

Domstolene kan legge rettsavgjørelser på åpne nettsider for allmennheten, så langt det ikke foreligger forbud mot å gi utskrift eller forbud mot offentlig gjengivelse.

På åpne nettsider gjelder i tillegg følgende begrensninger:

- a) I straffesaker hvor siktelsen ikke er allment kjent, skal rettsavgjørelsen anonymiseres så langt det er nødvendig for å hindre identifisering av siktede. Opplysninger som kan identifisere fornærmede, kan bare legges ut dersom dette finnes ubetenkelig.
- b) I sivile saker som gjelder forhold av særlig sensitiv karakter, kan rettsavgjørelsen bare legges ut i anonymisert form.

Uanonymiserte avgjørelser skal slettes fra nettsidene innen tre måneder. Unntak kan gjøres i sivile saker som ikke berører forhold av særlig sensitiv karakter.

12.4 Endringer i forskrift om fotografering, filmopptak og opptak for radio, fjernsyn eller internett i rettsmøter

§ 1

Søknad om tillatelse til fotografering og filmopptak under rettsmøter skal så vidt mulig sendes retten før rettsmøtet begynner. Det samme gjelder søknad om opptak for radio, fjernsyn eller internett. Søknaden skal angi formålet med fotograferingen eller opptaket og hvordan fotograferingen eller opptaket er tenkt gjennomført under rettsmøtet.

§ 2

Før det treffes avgjørelse om fotografering eller opptak under rettsmøtet, skal sakens parter gis anledning til å uttale seg. Dersom det ønskes fotografering eller opptak også av andre som deltar i saken, skal dessuten disse gis anledning til å uttale seg før retten eventuelt gir tillatelse til slik fotografering eller opptak.

Retten skal avgjøre søknaden før rettsmøtet starter. Dersom avgjørelse ikke foreligger før rettsmøtet starter, skal tillatelse anses gitt med mindre rettsmøtet kunne blitt ført for lukkede dører i medhold av domstolloven § 125.

§ 3

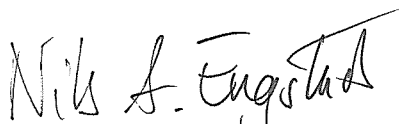
Retten kan fastsette nærmere vilkår for hvordan fotograferingen eller opptaket skal gjennomføres. Det kan herunder blant annet bestemmes at fotografering eller opptak bare skal kunne skje under bestemte deler av rettsmøtet, eller at det bare skal kunne foretas fotografering eller opptak bare for radio. Retten kan også bestemme at fotografi eller opptak ikke skal offentliggjøres eller at dette først skal kunne skje etter en nærmere fastsatt tid.

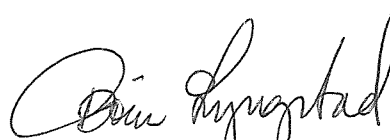
§ 4

Retten påser at fotograferingen eller opptaket gjennomføres på en forsvarlig måte og innenfor de rammer som er satt i tillatelsen. Retten kan på ethvert tidspunkt trekke tilbake tillatelsen.

Er det tatt fotografier eller gjort opptak i strid med tillatelsen, gjelder straffebestemmelsene i domstolsloven § 198 tredje ledd tilsvarende.”

Trondheim/Oslo/Tromsø, oktober 2010

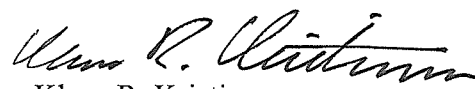

Nils Asbjørn Engstad

Børre Lyngstad

Irene Ramm

Leiv Robberstad

Robert Envik

Klaus R. Kristiansen

Dag Brathole